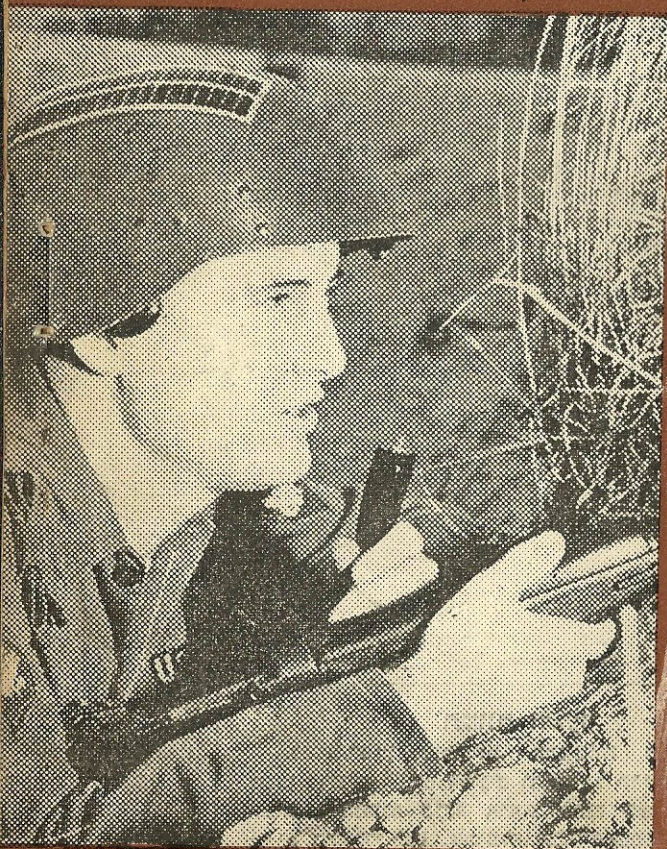

צקלון

צבא הגנה לישראל
הוצאת «מערכות»

צקלון

לקט תרגומים

תוכן הענינים

- מלחמת ששת הימים קול' דא-פוקיאר 3
קלע חיש ואל תחטיא! קולונל גלסון אי. פוקר 19
בפאת דרופיערב המפונסכת
„מסע-עומאן“, 1955 מיור ד. ליטל 25
פרשת עומאן, יולי-אבגוסט 1957 (קטעי-תיאור וסיכומי-מצבים) 31
בין יס-סוף למפרץ-הפרסי (גייסות מקומיים — יתדות-שליטה בריטיים) 38
חצי-האי ערב (מפה — וביאורים) 40
חילוק נותרים ממצודה (אירוע בגבול) קפיטן מ. סויאר 41

צבא הגנה לישראל
הוצאת „מערכות“

תמונת השער

לוחיות-צורן זעוריות, המנוצלות כ„סוללות-שמש“, כשהן ערוכות בפסים ארוכים וצרים על קדקדה של „קסדת-האלחוט“ הנחוגה בצבא ארה"ב (ראה שער „צקלון“ 36) — יש בהן כדי לספק את מלוא הכוח-החשמלי הנחוץ בשביל תפעולו של המשדר-מקלט המותקן בתוך קסדת אלחוט זו. החייל החובש קסדת-אלחוט מופעלת-שמש זו מחזיק, בתמונה זו, בידו השמאלית את כלי-הדיבר האלחוטי.

מקורות ומחברים

(הערות והארות לקורא)

מלחמת ששת הימים. קול. דא־פוקיאר.

טבעי לאיש כי יראה את הדברים דרך משקפי צבאו וחילו; ויש ובכך אצור גם חלק לא־מבוטל מערך דבריו והערכותיו. קול. דא־פוקיאר הנו קצין צרפתי ואיש חיל האויר. טבעי, איפוא, כי סקירתו המקפת מבליטה את נקודת־המבט הצרפתית (ותוך כדי כך מאפשרת לקורא הצעות מענינות הן במעגל־מושגיו והן במחזרות־אישיו של הכוח־המוזין הצרפתי) והן את הגישה למאורעות־מלחמה האופינית לחילות האויר באשר הם (ואגב כך, יתכן וסקירה זו תפתח בפני איש חילות־הקרקע זווית־ראיה מאלפות על ההתפתחות בשדה־הקרב).

ככל שאר הפרסומים בעתונות הצבאית של העולם, ממעלים אז מאורעות סיני־סואץ, שניתנים בתרגום העברי מעל דפי „צקלון” או „מערכות” — כן גם סקירה זו ניתנה כלשונו, ללא השמטות ותיקונים — וכמובן גם ללא גושפנקא כל־שהיא של הבמה־המאכסנת לדיוקידברים ולנכונות־הערכות. בשל ממדי הסקירה, היה הכרח לחלקה לשני חצאים, הניתנים כ־א בחוברת אחרת של „צקלון” — אלא שהחלוקה היתה טבעית עד מאוד, ועל כן גם לא תכביד על הקורא: בחוב' זו מתוארים אותם ימי המלחמה בהם נתרשח פועלו של צה"ל במרחבי סיני; ואילו ב„צקלון” הבא יתנו הימים בהם הוסיף להתפתח — כאשר התפתח — מבצעם של הכוחות הבריטיים והצרפתים במצרים, לאחר שכוחות צה"ל כבר רגעו בעמדותיהם החדשות, עם השלמת משימתם. הסקירה שאובה מן הירחון „כוחות האויר הצרפתיים” („Forces Aeriennes Francaises”).

קלע חיש ואל תחמיא. קול. נלסון אי. פוקס.

מחקריו הנודעים של גנ. ס.ל.א. מרשל, בשעתו, על האחוז הנמוך של הוירים בפועל בשעת קרב שבקרב גייסות אמריקאיים, הביאו בעקבותיהם שורה של פעולות נמרצות להעלאת אחוז זה. אכן, תוך־כדייך נתברר יותר ויותר כי עצם האחוז (וודאי גם תוצאות הירי שלו) יושפע במידה מכרעת מרמת־יכולתם של הוירים לפגוע. מכאן צמחו הצעות התיקונים באימון־הקליעה הנהוג בצבא ארה"ב — וכך נולדה התכנית „אש־אימון”, המתכונת להעביר את הדגש מהתקרבות מסכמית אל הבול, שבמטרה הסכמטית הנהוגה עד כה, אל היכולת להוציא חייל יריב מכלל־פעולה. לתכנית קמו גם אוהדים — וגם משיגים — מבית, בצבא ארה"ב; וכן נשמעים הדים לה בצבאות אחרים, כגון בצבא הבריטי. המאמר הניתן בזה סוקר רק סקירה תמציתית וקצרה את יסודותיה ומגמותיה — העומדים עדיין, כאמור, בסימן־הויכוח. הוא לקוח מתוך הירחון „תמצית־הידיעות לצבא האמריקאי”.

„Army Information Digest”

כפאת דרום־ערב המסוכסכת

יש וגם מבלי שנורתה יריה — ומבלי שנהרג איש — עשויה בכל זאת פעולה צבאית, ואפילו קטנה למדי, להדגים את יסודי־הגורמים הקובעים את אופיו של מצב מסוים ביחסי הכוחות, בתנאי הפעולה ובתחומי היכולת. כאלו, בעצם, היו גם פעולות מהמתוארות בקטעים מ„כפאת דרום־ערב המסוכסכת” שב„צקלון” זה. ב„מסע החילוץ” (המשך בעמוד 18)

מי המפיק תכלית מן הקרב?
רק זה היורע אשר לפניו

מלחמת ששת הימים

קול. דא־פוקיאר.

„אף במצבים הפואטיים ביותר נשארים הצרפתים אנשי־פרוזה ללא תקנה. על כל דבר מטילים הם את אור ההגיון והתבונה החד־משמעי — תחת להתבונן במבט מעומעם דרך ענפפים סגורים־למחצה במהות התגלותם של חזיונות — כפי שנוהג האנגלי בעל הדמיון. על כן קשה הנו שיתוף הפעולה בין שני העמים בכל מעשה גדול”.

ת. א. לורנס:

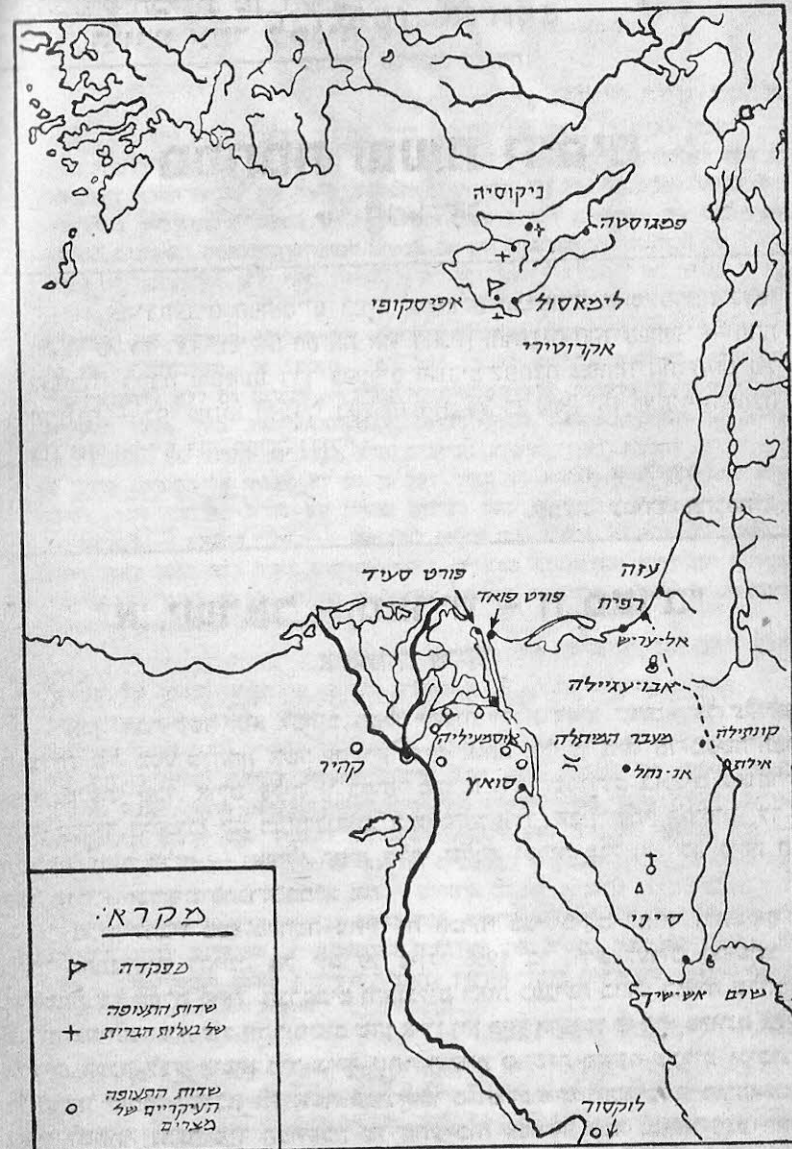
„שבעת עמודי החכמה”.

א. ישראל - מצרים - ה„סערב”

אקדמות ורקע

אכן, דבר קשה הוא לכתוב מבלי לטעות וללא ראייה קדומה על עלילותיו הקצרות של מסע־מלחמה אשר זה רק חיית אותו. על כן היה זה מעשה־תבונה אילו נמנעתי מכך. אולם עליה זו בחופי מצרים ודאי שתחשב בזמנים מאוחרים יותר כמועד היסטורי כה רב־חשיבות, בתחום־המפריד שבין שתי תקופות, עד כי השמעת עדות עליה — ואפילו תהיה בלתי שלמה וטריה מדי ועל כן, נוטה חסד לצד אחד — נראית כהכרח־מש.

בכדי להבין מסע־מלחמה מהיר זה הכרחי מכל מקום לחזור ולהשקיף אל מקור ההתנגשות דהיינו, אל יום 29 ביולי 1956 בו נודע לעולם המופתע על הלאמתה של תעלת סואץ. הצרפתים והאנגלים ראוה כפגיעה בחוש הגאווה שלהם — פגיעה שהיתה חזקה עוד יותר משום שהן אידן והן פינו הרגישו כי היא מכוונת אליהם אישית. הענין לבש איפוא מיד צורה יותר רגשית ואישית מאשר שכלית וקיבוצית. מן הרצון לגמול לעלבון זה, אשר המיניסטרים הצרפתיים והבריטיים ראוה כדבר שאין לשאתו, נבעה מיד המחשבה על התערבות צבאית. כבר מאותו רגע ראשון קיבלה על עצמה ממשלת צרפת תפיסת־יסוד אחת: — התפיסה בענין „מעמד־ההנהגה” של הבריטים בענין זה. זכות־בכורה זו היתה טבעית — שכן האנגלים

מפה כללית של שתי זירות הלחימה: זירת סיני וזירת סואץ

זה רק פינו את מצרים, וארץ זו ניתן היה לראות כנמצאת באזור ההשפעה שלהם. זאת ועוד; רק הם שהיה לרשותם בסיס שנמצא בקרבה מספקת: — קפריסין. לאמתו של דבר, אי זה הנמצא כ־400 ק"מ מחופי מצרים רחוק חנו מלהוות בסיס אידיאלי. המגרעת העיקרית שבו — אותה קשה היה לחזות־מראש באי הנתון לרבוניות בריטית — מתבטאת בכך כי אין בו אף נמל של ממש. פמגוסטה הנה הנמל היחיד בו יכולות חמש ספינות להיות קשורות בעת־רבעונה־אחת אל הרציף; ואילו שאר החופים בהם מבקרות ספינות אינם אלא מעגנים פתוחים, אשר יש ואינם ניתנים לשימוש בחורף. משלושת האוירודרומים החדשים שניים בלבד הנם כבר מצוידים פחות או יותר, אשר לשאר ה־"אינפראסטרוקטורה" של האויריה הרי המערך הכללי נראה כנאה מאוד, אולם היא טרם נתממשה אלא ב־60 או 70 אחוז.

ההסכמים שבין שתי הממשלות, שהביאו בחשבון גורמים אלה וכן את העובדה כי לא היה ביכולתה של צרפת להפנות מאלג'יריה אלא גייסות מועטים, התבטאו איפוא בהרכבת חיל־משלוח צרפתי־בריטי — אלא שבו כל עמדות הפיקוד נמצאו בידי אנגלים, ואילו לצרפתים היו מקומות של סגנים בלבד.

ארגון והכנה

בראשית אבגוסט, אחרי ישיבות מרובות, נקבע ארגון זה של הפיקוד: — המפקד הראשי הוא גנרל סיר צ'רלס קייטלי, אשר כמשנה לו משמש אדמירל־משנה (מפקד האסדרה הצרפתית במזה"ת) פייר פֶּרַגִ' שהוא גם המפקד הראשי של הכוחות הצרפתיים. ראשי המטה של שנים אלה הם גנרל הובס (מפקד ביה"ס הבריטי לקצינים שבסנדהורסט) של האחד — וגנרל גואן (אשר את דרכו הצבאית החל בחיל ההנדסה) של השני.

גנרל סיר צ'רלס קייטלי מיצג למופת טיפוס של גנרל אנגלי אשר כל אחד מאתנו עשוי להפגש בו. הופעה נאה, צבעי פנים בולטים, מסביר פנים ועליו — הרי הוא משרה סביבו יחס אוהד וכוח שקט. מוצאו היה מחיל הפרשים והוא עבר כברת־דרך נאה מאוד של שירות צבאי, בלחמו בראש רגימנט שריון ב־1944 ובתפסו אחר כך מספר משרות, "עדינות" ביותר: מפקד ראשי בגרמניה, מפקד ראשי במלאיה; ושעה שניתן לו המינוי החדש — מפקד ראשי במזרח התיכון. בתפקידו זה כרוך היה יתרון, כי בו למד להכיר על בוריה את הבעיה המצרית; אם כי אולי נתלוה לכך גם צד שלילי — שבגלל כך נטה הוא יותר למדוד־בזהירות את כל מה שהתערבות שהוחלט עליה עלולה היתה להרוס בשיווי משקלו השביר של המזרח התיכון.

(*) דהיינו — מערכת האמצעים המשמשת את האויריה ומאפשרת לה לפעול כתיקונה (שדות תעופה, מחסני דלק, סדנות בדק, רשת אלחוט, תחנות מכ"ם וכיו"ב).

אדמירל־משנה, מפקד האסקדרה, פייר ברג'ז, סגנו הצרפתי, הרי הוא אישיות המוכרת מדי בעולם הצבאי הצרפתי מכדי שיהיה צורך לצייר כאן את תמונתו. ימאי, טייס, סופר, רווי פעילות בלתי פוסקת, מתעניין בכל, שלמד את הכל, המכיר את העולם כולו — הרי הוא אדם המעמיד חוש־אינטואיציה בלתי שכיח לשרותה של בקיאות שלמה ביותר. שנינותו והחיות המפעפעת בו עתידים היו להוות גורם שכנגד מצוין לאותה רוח מתודית — ועל כן במקצת מחושבת־מדי — המציינת את הפיקוד הבריטי.

הגנרלים הובס וגוזאן שרגילים היו לעבוד במטות של בעלות הברית הקנו ל„צות“ את היכולת לשמור על רמת־פיקוד — דבר שיש להעריכו במיוחד נוכח העובדה כי השימוש הבלעדי בלשון האנגלית היה קושי נוסף בשביל הקצינים הצרפתיים. בסולם הצבאי הבריטי אין סמכויותיו של המפקד הראשי דומות בדיוק לאלה של המפקד הצרפתי. הוא מקצה את המשימות למפקדי הזרועות שלו — והללו, בעצמם, צריכים אזי לקבוע את תכניותיהם.

בין מפקדי הזרועות בלטה דמותו האופינית למדי של גנרל סטוקואל מפקד כוחות צבא היבשה: — והרי שפמו הלבן, המורס־למדי, הוא שלאמתו של דבר אפשר למצוא את השם לתכנית המבצע — הלא היא התכנית „מוסקטר“. בגרסתה הראשונה של אותה תכנית נועד הגנרל סיר היו סטוקואל — אשר סגנו הוא הגנרל בופר (הצרפתי) — לשמש מפקד בין־זרועי של הגייסות היבשתיים, כוחות צי־המלחמה וחיל־האוויר. על הצי פיקד האדמירל ריצ'מונד (אשר ביום פרוץ הפעולות ירש את מקומו האדמירל דאנפורד־סלייטר), וסגנו — הצרפתי אדמירל לאנסלו. על כוחות האוויר פקד מרשל־משנה־אווירי ברנט אשר סגנו הצרפתי היה גנרל ברוהון.

התכנית „מוסקטר“, אשר הוכנה בקדחתנות באותם מקלטים תת־קרקעיים עצמם בהם נולדה בשעתה תכנית „אוארלורד“ לפלישה אל נורמנדיה, הושפעה השפעה חזקה על ידי קודמתה הגדולה. הנחיותיה של הממשלה עוד הגבירו את נטיתם הטבעית של מעבדיה אל השגרתו. בדיעבד, בין הפקודות שנתקבלו מהממשלה יש לשים לב במיוחד לשלוש אלו:

1. לחשב ב„רחבות“ את היקף הכוחות הנחוצים, על מנת להמנע מאפשרות של כשלון אפילו קטן־ביותר;
2. להגביל ככל שאפשר את האבידות מבין האזרחים;
3. לא להביא בחשבון שום עזרה מבחוץ, וביחוד לא מישראל.

הנחיות וארגון אלה שנקבעו מלכתחילה הביאו לבסוף לידי תכנית התופסת מאוד את המרובה, ואשר סורבלה עד מאוד על ידי אמצעי־הזרועות מופרזים — דהיינו, תכנית אשר לא יכלה להתגשם אלא במהלך־איטי. לאחר שעיינו בה ראשי המטה, היא נפגשה בבקורת מרובה וביחוד מצד הצרפתים — ולבסוף, בראשית ספטמבר,

נדחתה. באותו זמן ההשתלבות הצרפתית בקרב המבנה הבריטי — אשר נודעו לה יתרונות צבאיים בלתי מפוקפקים — החלה מראה אי־נוחיות מסוימות בתחום המדיני.

בעוד שההחלטה להתערב במצרים הוסיפה להיות בלתי מעורערת אצל הצרפתים — וזאת ביתר־שאת משום שהיא נראתה כתנאי־קודם לישובה של בעיית אלג'יריה — הרי בצד הבריטי אפשר היה לראות שקיעה גוברת־והולכת של הרצון שהיה קיים מתחילה; והעתונות העידה לא רק על התנגדות עזה מצד מפלגת העבודה אלא גם על חילוקי דעות רציניים בקרב המפלגה השמרנית.

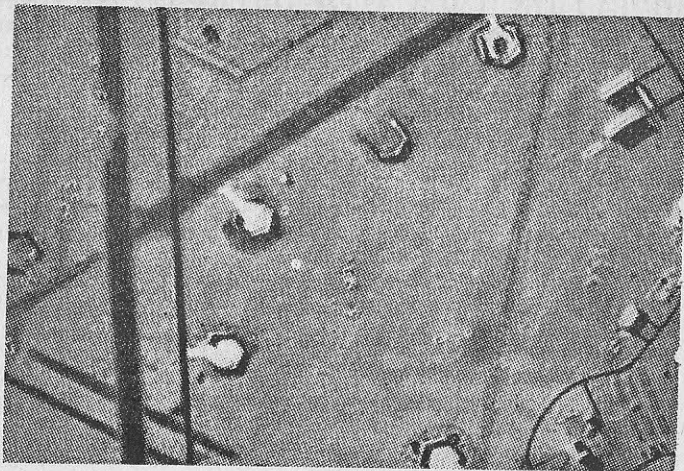
ניתן לשער כי ההתערבות לא יצאה בשעתה לפועל מידית מחמת נימוקי הצטידות בדלק; אולם היה זה הרקב הפוליטי, אשר החל מ־1 בספטמבר גרם להיסוסים ואף לשיבוש־מה במהלך ההכנות. שיבושים פוליטיים אלה לא הפריעו למלאכת התכנון הצבאית כי תמשך — אולם מתוך שימוש בזוית ראייה שנשתנתה במקצת.

החל מ־10 בספטמבר 1956 הוכנסו שינויים חשובים: חיל־האוויר־המלכותי, אשר סבר כי לא ניתנה לו אחריות־פיקוד שתהלוך את תפקידו, דרש כי ייקבע ליד גנרל קייטלי ראש מטה המשתייך לזרוע זו. מרשל־המשנה האווירי האדלסטון, מדייק ב„קולג' ההגנה הקיסרותי“ ומורגל־מאז במטות של בעלות ברית, ישמש עתה אלוף לראשו של גנרל הובס, אך מבלי להחליף את הלז בתפקידו־שלו. עליו מוטלים במיוחד המבצעים־האוויריים וכן מחלקה חדשה: המלחמה ה„פסיכולוגית“.

ראשה של מחלקה זו, בריגדייר פרגיוסון, סקוטי רב־אשראה אשר לא הסתיר כלל כי שימש בשעתו הדוגמה לקריטריות על הטיפוס של „מיור תומפסון“ — היה בעל הכשרות טובות־במיוחד לתפקיד עדין זה. אדם המכיר את העולם כולו, שהיה בין הבולטים ביותר שבמפקדי הצינדיטים של וינגייט בבורמה, איש משטרה בא„י, קצין מטה במפקדה עליונה של כוחות נאט"ו באירופה — נסיונו ומרצו נתגלו אחר כך כרבי ערך לקביעתו של הקר־המדיני הכללי. אכן, לרוע המזל, בשל סיבות שונות לא ניתן היה להגשים את התכנית כפי־שנקבעה, אלא במידה חלקית עד מאוד.

בד־בבד עם סיגולי־מבנה אלה נעלם גנרל סטוקואל מתפקידו כמפקד בין־זרועי — ושלושת מפקדי־הזרועות חזרו אל מעמד השוויון בין שלושתם כלפי המפקד־הראשי.

על אף תיקונים אלה באשר למשימה ובאשר לארגון, שמרה בכל זאת התכנית על אופיה שניתן לה מלכתחילה; „מוסקטר II“ הוסיפה להיות תכנית של מבצע להעלאת גייסות מושטים לחוף, בליות הסתערות־אמפיבית — דהיינו, תכנית למבצע מגושם, אטי וללא אפשרות של הפתעה. על אף התפקיד הראשי שניתן בתכנית לפעולה האווירית, אשר נועדה

תצלום-אוויר של פגיעות "חיל האוויר המלכותי" בשטח תעופה מצרי

אדמירל ברג' משתתף במסיבת עיתונאים שנערכה אצל יחידת הצנחנים

לשתק ראשית-כל את האווירה המצרית, לא היתה בתכנית זו בנמצא כל "רוח אוירית" — דהיינו, רוח של מהירות, גמישות ואפתעה. בואו של מרשל-המשנה האדלסטון נתן את האפשרות לחקור יסודית-מאוד את אפשרויותיה של הזרוע-האווירית כשהיא-לעצמה; אולם מעולם לא הועמדה השאלה, כיצד לנצל עד-גמירה את האפשרויות הטמונות בצנחנים, ולא כיצד לחרוג מתוך תכנית-שגרה מקובלות.

תכנית הכוללת את הובלתן והעלאתן-בחוף של בערך 4 דיביזיות — אי אפשר שלא תהיה מורכבת ביותר ומתפתחת לאטה כשהיא בנויה שלבים-שלבים התחומים היטב זה מזה. אחד החלקים החשובים ביותר שבתכנית זו היה כדרך-הטבע לוח-הזמנים — אשר הביא-בחשבון (וזאת ביחוד בשל תנאי היערכותן ותפעולן של ספינות הנחיתה) הפרש זמן של שמונה ימים לפחות בין פתיחת המבצע לבין הנחיתה גופה. גורם-מאיט טכני זה, אשר את אי-הנוחות שלו בשעת הוצאת המבצע לפועל ניתן היה עוד להמתיק כל זמן שהחלטה על הפעלת ההתערבות נתונה היתה בידי הממשלות הצרפתית והבריטית — עתיד היה לשמש גורם מכביד ביותר כאשר הופיע, בעקבות המעשה הישראלי, הצורך במבצע.

מלחמת ישראל

מאז חודש אבגוסט ראתה ישראל במשבר סואץ סיכוי יחיד-במינה, אשר לא יכלה לקוות לו קודם; ארץ קטנה זו, הלחוצה בתוך גבולות הנוגדים את השכל הישר, היתה שרויה בחרדה מאז הספקת המטוסים הרוסיים למצרים. ישראל ידעה כי שתי הנקודות החזקות צריכות תמיד לשמש: המציאות של חיל אוויר אשר הושגה על ידה — וחיל אוויר העדיף על אלה של שכנותיה. עליונותה האווירית הועמדה בסימן שאלה מאז הגיע המטוסים הרוסיים אל למצרים; ובשביל מאבק נגד מפציצי "איל 28", לבשה עתה רכישת מטוסי קרב "מיסטר 4" חשיבות חיונית.

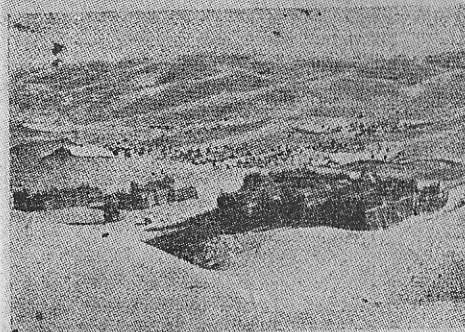
ההסגר על נמל אילת, מניעת מעבר בתעלה מספינות ישראליות, וכו'-בזמן הקמת בסיס צבאי מצרי בסיני — כל אלה היו בשביל ישראל מניעים יותר-ממספיקים לנקיטת פעולה מצדה. ואמנם ארץ זו, אף כי ריסנה חמורות את הגבותיה, עקבה אחרי התפתחות המצב בתשומת לב דרוכה. מדינה זו ידעה או ניחשה כי התכנית החדשה "מוסקטר 11" לא תהיה עוד בת-ביצוע משיבוא החורף; וכי, אפילו, אולי כבר החל מ-1 בנובמבר יהיה צורך לדחות עד לאביב כל תקוה לעריכת המבצע. היא לא פקפקה כי אם תתקוף בקצב-מהירות מספיק בשביל שהתקדמותה תתקרב אל התעלה, יהיו הצרפתים והבריטים נאלצים להתערב. לאחר שהיא שקלה שיקול-בשל את החלטתה, הבטיחה את עצמה ככל האפשר מבחינה מדינית ודחתה את התערבותה עד לרגע האפשרי האחרון — הנחיתה ב-29 באוקטובר ממשלת ישראל את גייסותיה להתקפה לתוך סיני.

שטח צחיח. שותחור עליו אינו נראה לבריטניה

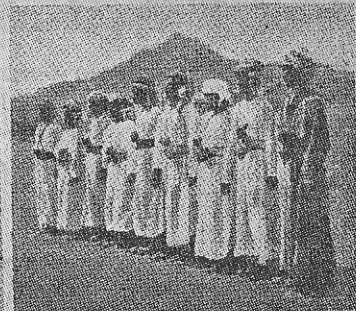
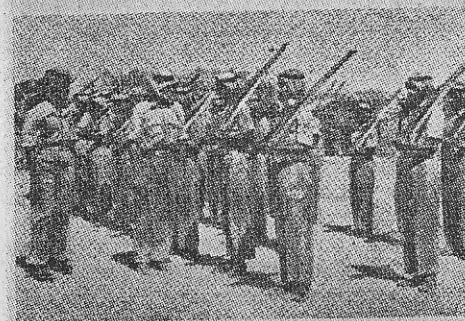
סביבתו השוממה של נג'ה המדבר בוריימי משמשת נושא להתנגשויות מדיניות — ו' בומן האחרון אף להתנגשויות קרב — בין בריטניה ואיטליה של שייכים מקר מקומיים לבין סעודיה.

כאן מקיפה בריטניה "איטליה" שכי רה מכני השבטים בפיקוד קצינים בריטיים. להחזקת חלקת המדבר הסתירה הערך לכאורה — אך בעלת הסיכויים הנפס.

ישנם סוגים ושיטות רב. ישנם שבאחו מנחת הסדר של בוריימי שלט סמכות בין השכנים של "חוף האמנה" (קרי, בריטניה) לסעודיה. התמדים גדלים בחלקות שישורחלות אשר למי נלות נבעות החול חנישאות.

שיתוי הלבוש: סניטשטיס סתם — ל"איטליה" של חוף האמנה שבסומן. התוצר המלמי

הקצינים הם בריטים, אנשי האיטליה — מבני השבטים אך עוזר חתוך — רביעונים — באם מן הפשוט בהם כבר הקיטה לה בריטניה מקומם איטליה ונגינות זכרי ערבות. בסאריק, בסם אימונים בחוף המפרץ הפרסי, קצין בריטי מחל. התותחנים כאמין את אנשי "האיטליה" בלכות סלע "ברז".

רס"ר אסטאן
מן הדרדד נראה כעובד
אריישראל אסר נמנה
כל החפצים אשר גויסו
בארץ ושהם שנים כי
נרכיה, לשכר במלחמה.

עמוד מאלף — ורמזות עתידות — (מתוך חוב' צ"ו של "מערכות" — דצמבר 1955)
הנושא — האסטרטגיות לעומאן — של אמנה, ונאות המדבר של בוריימי
(ראה: "בפאת דרום-ערב המסוכסכת" עמ' 25)

מזה כמה ימים היו לאמריקאים, לצרפתים ולבריטים ספקות לגבי הכונה הישראלית. מאז ה-26 באוקטובר יכול היה כבר הפיקוד הצרפתי לנקוט בכמה צעדים של התכוננות; אך מאחר שיום ה-27 באוקטובר היה שבת לא יכלו הבריטים הנוהגים כבוד ב"וויק-אנד" לפעול אלא ביום ב' 29 בחודש — דהיינו, באותו יום עצמו בו החלה התקדמות הבוק של הגייסות הישראלים. אותם שמונה ימים שהוזכרו לעיל, דחו את מועד האפשרות הראשונה להעלאת גייסות בחוף עד לבוקרו של ששה בנובמבר — הצרפתים יכלו להיות מוכנים יומיים מוקדם יותר. מוקדם יותר.

בחירת יום ההתקפה הביאה בחשבון את מאורעות הונגריה אשר ריכזו את תשומת הלב הכללית והחרידו את העולם כולו; אולם מועד ה-6 בנובמבר הוזמן באופן מאוד לא רצוי עם יום בחירת הנשיא באמריקה.

מסע סיני הכיל שני חלקים, שהיו נפרדים ברור זה מזה: — כיבוש הדרום, בצורת פשיטת-בזק; מערכת הצפון, המורכבת מהתקפות שריון וקרבות לילה. בשני החלקים נועד לאויריה תפקיד-בראש; תחילה — בהשגת השליטה באויר; ולאחר מכן — במתן סיוע אוירי שאין לעמוד בפניו.

ב-29 בערב, בעת-זבועה-ראחת, צנחו הישראלים ליד מיצר המיתלה והפציעו ממעברי הגבול ליד כונתילה ואילת על מנת להשתלט על הנתיב אילת — סואץ. הן לונדון והן פריז לא יכלו לראות פעולה זו מבלי להגיב; ולאחר תתם את הפקודות הנחוצות להורדת הגייסות לתוך האניות התכנסו שני ראשי הממשלה בלונדון וערכו תזכיר — אשר בהסתמכו על החוזה שבין בריטניה למצרים — דרש לחיל המשלוח את הזכות להתייצב על התעלה, וכן דרש מכל הגייסות האחרים שיתרחקו ממנה 15 ק"מ לפחות. התשובה נדרשה לצהרי יום המחרת, 31 באוקטובר. הקרב-לאור-היום התחיל בבוקרו של ה-31 באוקטובר על ידי התנגשויות באויר. פטרול מטוסי "ואמפיר" מצריים התקיף ב"הבזק" מקלעים את הגייסות הישראלים; אולם פטרול שני נתקל בשני מטוסי "מיסטר 4" — ואיבד שלושה מטוסים מהארבעה שהיו לו. שום מטוס מצרי לא ניסה להפציץ את שטח מדינת ישראל; לעומת זאת, מטוסי "מיסטר 4" אשר טסו טיסות סיור עד אל התעלה יירטו שני מטוסי "מיג 15" והפילו.

מאז מוצאי אותו יום הושגה העדיפות האוירית הישראלית בסיני כולו; המצרים לא יכלו לבצע אלא פשיטות פזורות ומקוטעות; בעוד שכל המטוסים הישראלים, ובתוך זה אפילו מטוסי בוכנה, יכלו "להבזיק" במקלעיהם על גייסות קרקע.

בערבנו של ה-30 בחודש התחברה השדרה שבאה מישראל דרך כונתילה ואנ-נחל עם הצנחנים שליד מיתלה. עוד בטרם התערבות בריטית-צרפתית, כבר נגזר גורלו של כל דרום סיני. חמשה ימים עתידים היו להספיק בשביל השגת הנצחון הכולל בדרום.

כוחות האויר המצריים כללו:

- 2 טייסות מפציצים קלים, המצוידות במטוסי „איל 28“;
- 3 טייסות של מטוסי קרב ימיים המצוידות במטוסי „מיג 15“;
- 3 טייסות מטוסי סער, המצוידות ב„ואמפיר V“;
- 2 טייסות תובלה;
- 1 טייסת קישור;

בסך הכל קצת למעלה מ-300 מטוסים מבצעיים, אשר עליהם אפשר להוסיף את המטוסים של „בית הספר לטיסת קרב“ („ואמפירים“ ו„מטאורים“) ושל העתודה („מיגים“ ו„איל 28“).

המטוסים החדשים שבכל אלה — ועל כן גם רבי הכוח ביותר — היו מטוסי „מיג 15“ ו„איל 28“.

בצפון, הדרך הראשונה שנפתחה היתה דרך איסמעאליה אשר עליה הגנה העמדה של אבו רעילה. בכדי להגיע עד לעמדה זו חייבים היו הישראלים לתקוף תחילה את עמדת אוס-כתף. מטוסי ה„אורגן“, ה„ואמפיר“ — ואפילו ה„מוסטנג“ הישראליים סיפקו סיוע אווירי הנושא אתו הכרעה; אולם לא היה זה אלא ב-2 בנובמבר שהעמדה נכבשה. לאחר שמגיניה חסרו מים מזה 42 שעות.

צפונית יותר, באזור החוף, היותה רפיח את עמדת המפתח. לאחר התקפה ב-30 בחודש, שאיפשרה לפרוץ פריצה במכשוליה מגן, נערכה התקפה שניה משהחשיך הערב ב-31 באוקטובר. ההתקפה נסתייעה בהרעשה ציית ובסיוע אווירי. העמדה נפלה ב-9 בבוקר — עוד בטרם ניתן היה להרגיש את תוצאותיה של ההתקפה הבריטית הצרפתית.

המטוסים החדשים שבכל אלה — ועל כן גם רבי הכוח ביותר היו מטוסי „מיג 15“ ו„איל 28“.

חיל הצבא וחיל האויר הישראליים היה להם הסיפק להוכיח, עוד בטרם נתממשה התערבות בעלות הברית, את תעוזתם שאינה יודעת מעצור.

ההתערבות ההיא יכולה היתה בעצם להתחיל כבר בשעות אחה"צ של ה-31 בחודש. לאחר שממשלת מצרים לא נתנה כל תשובה לאולטימטום. על פני שדות תעופה רבים יכולים היו אז כוחות פשיטה אוויריים של בעלות הברית למצוא את המטוסים המצריים בעודם ערוכים מדוקדקות, קוים-קוים, על הקרקע ובטרם נקטו הללו אפילו אמצעי-ההירות מתאימים לקראת פשיטות אוויר ישראליות.

אכן, הפיקוד הבריטי העדיף לנהוג לפי התכנית אשר אמרה כי הפעולה תפתח על ידי הפצצות לילה, שתבוצענה על ידי מטוסי „קנברה“ ו„וליאנט“, יש לשער שהוא סבר כי הפצצת לילה, עם המסע המוקדם של אווירונים מסמני-מטרות הפותח אותה, מהווה מנקודת מבט פסיכולוגית מעשה-מלחמה הרבה יותר רב רושם מאשר הבזקות מקלעים שלאור היום, שאמנם הן תכליתיות יותר אך גם מוצנעות יותר. אותה הפצצת-לילה הופרעה על-ידי התערבותה של ממשלת ארה"ב, אשר הודיעה כי אזרחיה היוצאים את מצרים עמדו להיות מפונים מקהיר ב-1 וב-2

לנובמבר בכביש קהיר — אלכסנדריה. ודרך זו עוברת מרחק 2 ק"מ בלבד משדה התעופה של מערב קהיר, דבר אשר גרם ברגע האחרון לויתור על הפצצת יעד זה — ומכאן צמח שיבוש-מה בארגון טיסות ההפצצה.

יום ה-1 בנובמבר

כאשר, בבוקרו של 31 באוקטובר, התיצבו האדמירל ברג' ומטהו בשדה התעופה של אקרוטירי, היתה במחזה המטוסים שגדשו את שדות התניה הן כדי לעודד — בשל מספר המטוסים — והן כדי להדאיג — בגלל צפיפותם. אכן, הדאגה שיכלה להתעורר ודאי שנתפזרה למחרת, לאחר שהדו"ח הראשונים מטיסות ההפצצה העידו ברורות על העדר הגבה כלשהי מצד האויריה המצרית. האוירונים היחידים בהם נתקלו מטוסי בעלות הברית (פרט ליוצא-מן-הכלל אחד) היו האוירונים נישאיהספינות של הצי-הששי לארה"ב — אשר יצאו, באופן בלתי זהיר למדי, לטיסות-סיור לקראת הפטרולים שלנו. גם ספינותיו של הצי-הששי נשתרבו באופן מרגיז למדי אל תוך שיירות האניות של בעלות הברית, והן הפריעו במידה נכרת לצוטי אניותינו, אשר חששו בפני תקלות.

מאז השעות המוקדמות של אחה"צ ראה הפיקוד האוירי כי 48 השעות שנקבעו לניטרול של האויריה המצרית תהיינה מספיקות. כל המטוסים חזרו מטיסותיהם, להתנגדות מצד מערכת ההגנה הנגד-מטוסית היתה חלשה והיירוט על ידי מטוסי קרב נעדר כליל. המטוסים הפציצו ו„הבזיקר“ את שדות התעופה כמעט כמו בתרגיל; והדיף בו בוצעו פעולות אלה איפשר את הודאות שאמנם נמנעו בהם מלגרם כל אבדות שהן בקרב האזרחים.

אשר לצד הישראלי, נפילת רפיח איפשרה לחזות-מראש כי עתה תיתפס בהקדם עזה — עליה הגנה רק הדיבזיה ה„פלשתינאית“ שערכה היה פחות מבינוני — וכי יבוצע מבצע מהיר לעבר אל-עריש. בדרום, השדרות הישראליות התקדמו והלכו לאורך חוף-המזרח וחוף המערב של חצי האי בכיוון אל חודו.

מבצעים אלה נתרחשו בעת-רבעונה-אחת — אך מבלי כל שילוב ביניהם; שכן הן הצד הישראלי והן צד בעלות הברית ביצעו-והלכו תכנית שלא היתה ידועה לצד האחר. הבריטים לא הסכימו לשום צורת קישור רשמית מצד בעלות הברית; והמגעים היחידים עם ישראל היו אלה שנעשו על ידי הצרפתים.

מאז בואו ליורת המבצעים, היה אדמירל ברג' שקוע בנסיגות לברר אילו גרסאות-שינוי ניתן להכניס בתכנית „מוסקטר 11“ — וביוחד במקרה של התפתחות מזוזת של תהליך הבסת המצרים. לאמתו של דבר הביאו הבריטים בחשבון גם תכנית לתפיסתה המהירה של פורט סעיד על ידי הצנחנים — התכנית „אומלט“; אולם תכנית זו נועדה רק למקרה של „התמוטטות“ — מבלי שהוגדר במדויק האם אותה תמוטה מצרית אפשרית צריכה היתה להתרחש בתחום המדיני או הצבאי.

האפשרות הראשונה משתים אלה — היא שהובאה בחשבון ביותר; שכן הפיקוד הבריטי, וחברי ממשלה ידועים, האמינו בתמונתו המהירה של המשטר.

אופן־ראיה מוטעה זה — הוא שגרם לכך כי הפצצת תחנת־השידור של קהיר, אשר בתכנית נקבעה לה זכות־עדיפות, נדחתה לפי פקודה מלונדון; אדמירל ברג'ז, משודע לו הדבר, הודיע על כך מיד לממשלה הצרפתית, במחווה נגד כך; ורק תחת לחץ התערבותה של ממשלת צרפת בוצעה הפצצה זו על ידי חיל־האוויר המלכותי ב־3 בנובמבר. תורן אלחוט אחד הופל, אולם שידורי תחנת קהיר הועברו מיד על ידי תחנת־השידור של דמשק והופצו על ידה. אכן, הנזקים שנגרמו היו קלי ערך והתחנה החלה שוב לפעול באורח תקין כבר ב־7 בנובמבר.

מקרה זה מדגים באופן בולט את תפקידו כפוי־הטובה של המפקד הראשי הצרפתי אשר, מבלי שיהיה כל אמצעי אחר לרשותו, לא יכול היה לפעול אלא על ידי מאמצי שכנוע כלפי הפיקוד הבריטי, או על ידי שהיה מזעיק את ממשלת צרפת, — שעליה מוטל היה אזי להשיג את שינוי הוראותיה של הממשלה הבריטית.

האיסור על הפצצת תחנת השידור של קהיר — וכן האיסור על הפצצת עלונים ממטוסים — הכבידו הכבדה רצינית על ניהול המלחמה הפסיכולוגית. אם אמנם ניתן מאוד לפקפק לגבי מידת השפעתם של עלונים על עם שרובו בורים, הרי תחנת השידור של קהיר היתה, לעומת זאת, ערך סמלי. בעוד שתחנת השידור המצרית השמיעה שירי־לכת חדורי רוח מלחמה ושפכה קיתוני שקרים בשביל להתחמק מן הצורך לדבר על המבצעים־בסיני, לא ניתן היה לתחנה הבריטית שבמצרים לארגן שידוריה אלא תוך קשיים עצומים. אכן, ודאי היה רישומה הפסיכולוגי של ההודעה המוקדמת, שהיתה נמסרת על ידי תחנה זו לפני כל מבצע אוירי. לפי עדותם של מסתכלים ניטרליים היו שידורים אלה זוכים להקשבה והם היו משאירים רושם ניכר בקרב האוכלוסיה — הן בגלל דיוקן של הידיעות הנמסרות והן בשל העדר תגובה כלשהי למבצעים אלה מהצד המצרי.

על אף הצלחה מסוימת זו, הרי החל מראשית פעולות־הקרב כבר נסתמנה הסתירה שבין עדיפותנו המוחצת בתחום הצבאי לבין חולשתנו בתחום ההסברה והתעמולה. הפצת הידיעות והפעולה הפוליטית. הימים הבאים עתידים היו, לרוע המזל, להוכיח עובדה זו אישור שאין־עליו־עוררין.

יום ה-2 בנובמבר

החל מבוקרו של ה־2 בנובמבר ניתן היה להרגיש כי המפלה המצרית בסיני הופכת לתבוסה גמורה.

לאחר כיבוש העמדה החזקה של אבו־עגילה היתה עתה הדרך פנויה בפני רכב השריון הישראלי; והלו התקדם עד למטחוי־ראיה מאיסמעאליה. הנצחון

הישראלי היה שלם אפילו בטרם השיגו בעלות הברית באותו יום את ניטרולה של האוויריה המצרית אשר בשדות התעופה שבאזור הדלתה ולאורך התעלה.

לנוכח הצלחה כה מהירה הגיב מטה כוחות היבשה של בעלות הברית בהגבה תרתי־מצאות: הוא העלה את ההשערה כי היה לו לקולונל עבד־א־נאסר הסיפק להסיג את כוחותיו לאחור, וכי את מהירות ההתקדמות הישראלית לא ניתן היה לבאר אלא על ידי התלל־הריק אשר היא מצאה לפניו. משנתקבלה מחשבה זו כנקודת־מוצא לא היה עוד צורך אלא בצעד נוסף אחד בשביל להסיק מכך כי הכוחות המצריים היו ודאי מרוכזים על התעלה — וכי התנאים הכרוכים במושג של „התמוטטות” טרם נתמלאו. המסקנה היתה איפוא: — יש לנטוש את התכנית „אומלט”.

החלטת זו, שנתקבלה על ידי מפקדי כוחות היבשה, לא נודעה למפקד הראשי הצרפתי אלא שעתיים מאוחר יותר, כאשר גנרל גוזאן פנה אל הפיקוד הבריטי בשאלה מהם הצעדים שנקטו להוצאתה לפועל של אותה תכנית. אדמירל ברג'ז, אשר הופתע על ידי אופן ראייה זה שהיה רחוק מלהיות אופן ראיית־הוא, כינס מיד את המפקדים הצרפתיים על מנת לעיין במצב.

מנקודת־המבט של המצב באויר, התמונה אותה גולל הגנרל ברוהון בפני המתכנסים היתה חיובית ביותר. ניטרול הבסיסים, השמדת המטוסים כמעט־כולם, הוגשמי בשלמות. רק 24 מפציצי „איל 28” שבסיסם בלוקסור (מצרים־העילית), היה בהם עדיין כדי להיות סכנה, אילו ביצעו גיחה לעבר הצפון. אולם לא באו ידיעות על שום נסיון של הפצצה מצד המצרים ואפילו לא על ישראל הסמוכה*.) לאותו זמן כונסו כל מטוסי־התובלה הצרפתיים, והושג אחוז בלתי־שכיח של מטוסים העומדים־הכן מוכנים לשימוש — 100%.

אשר למצב בים, הרי אניות־התובלה — אף כי מסען הואט על ידי לוח־הזמנים הבריטי — יכלו בכל זאת, לו ניתנה להן על כך פקודה מטעם האדמירל לנסלו, להקדים כמעט ביממה שלמה לעומת מועד הנחיתה שעדיין נשאר בתקפו — ה־6 בנובמבר.

מפקד הגייסות היבשתיים, בהסתמכו על ידיעות שסיפרו על תגבורות למערכת ההגנה של פורט סעיד, ובתקצור־ידידותיו בהחלטות הבריטיות, לא רצה בפתיחת מבצעים מוטסים לפני הנחיתה הכללית בחוף מצרים. לעומת זאת, הגנרל מאסיו, מפקד דיביזיית הצנחנים ה־10 — אשר הדינמיות שלו לא פחתה מעולם מזו שגילה בשעתו בהיותו חברו־לנשק של גנרל לאקלארק במסע סחרה ולוב ובמסע צרפת וגרמניה — הודיע כי הוא מוכן לבצע את הצניחה כעבור פרק זמן קצר ביותר להכנה.

אדמירל ברג'ז סיכם את הפגישה בקביעת ההכרה לפעול במלוא ההקדם האפשרי. הענין הובא מידית בפני המפקד הראשי והלו שיקר תשדורת ללונדון * הכונה כאן — הסמוכה יותר למצרים מכפי שהנה קפריסין.

בה ציין נקודת מבט זו — אך עם זאת החזיק בתוקף בדעתו, אשר אמרה כי אין להתחיל במבצעים לפני הנחיתה שנקבעה ל-6 בנובמבר.

ברם, שיבוש התעלה שבוצע בינתיים על ידי אנית-חסימה שהוכנה לכך מראש — מן הדין היה שישמש גורם נוסף להמרצת בעלות הברית לאורח-פעולה מזורז. בנהגה לפי אורח-ההונאה הרגיל שלה, הפיצה תחנת השידור של קהיר מעשיות על כך, כאילו אוירת בעלות הברית היא שהטביעה ספינה שנמצאה במעבר בתעלה. לאמתו של דבר, אניה עמוסת מלט, שהוכנה על ידי המצרים באגם תמסה, הותקפה באמצעות רקטות וניזוקה קשות; אולם בטרם טבעה, — עלה בידי המצרים לגררה אל תוך התעלה עצמה על מנת להשיג על ידי כך שיבוש מוחלט של אפשרות התנועה בה. היה זה המעשה הראשון שלהם לחבלת התעלה; ובעקבותיו באה עד-מהרה השתוללות ממש של מעשי הרס אשר כווננו נגד ציודה של חברת-תעלת סואץ (כגון: מנופים-צפים, ספינות גוררות וכו', שטובעו בתעלה).

יום ה-3 בנובמבר

היממה של ה-3 בנובמבר היתה אישור מובהק לדעה הצרפתית. אוירת בעלות הברית, שהופרעה על ידי ההגבלות הפוליטיות אשר ברגע האחרון ממש היו אסורות עליה פגיעה במטרות שנקבעו בתכנית, האיטה במידה נכרת את פעילותה.

הפצצת תחנת השידור של קהיר, אשר היתה כמעט בגדר כשלון, נתנה כנראה לקולונל עבדול נאסר את ההודמנות להוציא לפועל מין מבצע אשר הציניות שלו הלמה את הסגנון הנאצי המובהק ביותר. בית הסוהר הפוליטי „אבו-זהל“ נמצא בשכנות לתחנת השידור. אם כי בית הסוהר לא נפגע על ידי אף אחת מן הפצצות, חלק ממנו נהרס על ידי המצרים במתכוון — ומספר רב של אסירים נהרגו — כביכול על ידי מעשיהם הברבריים של האנגלים. נראה אפילו כוונסו במיוחד בליל ה-3 בנובמבר שגרירי הארצות שמעבר ל„מסך הברזל“, בשביל להראות להם מעשי-זוועה אלה של בעלות הברית.

עדים בני-סמך אחרים מספרים כי לאחר הפצצת שדות תעופה נהרסו בתי אירופים מסוימים שבסביבתם הקרובה של שדות התעופה, ואחדים מיושביהם נהרגו. לפי ידיעות אלו היו שני אמריקנים בין קרבנותיהן של הפצצות-כזב אלה. יש לשמוח לכך כי שגרירות ארצות הברית סרבה להאמין לבדותת דמים זו ויש לשער כי נאלצה להסיק ממנה מסקנות אשר סתרו לא-במעט את קו-המדיניות שהיה נקוט על ידי ממשלת ארה"ב. לאמתו של דבר, תצלומים מוכיחים ומעידים כי שום פצצה לא חרגה אל מחוץ לתחומי שדות התעופה; וההודעות המוקדמות באלחוט שהופנו אל אוכלוסית מצרים ודאי שאיפשרו להמנע בהפצצות אלו מכל אבידות בין האזרחים. ניתן לומר בודאות כי השמדת האוירה המצרית הוצאה לפועל „למשעי“.

בחצי האי סיני הגיעו ביום זה הכוחות הישראליים לידי מגע עם הסוללות של ראס אנ-נסראני, אשר היו חוסמות את הכניסה למפרץ עקבה. מערכת-הביצורים שם, שהותקפה מן העורף (מעבר היבשה), נפלה; ומגיניה — נמלטו אל קצה-הדרום של חצי-האי, מקום בו הם נכנעו 48 שעות מאוחר יותר.

במהלך המבצעים בדרום סיני יצא פטרול ישראלי המורכב מטוסי „מיסטר“ לסייר פריגטה אשר סברו כי הנה מצרית. פריגטה בריטית זו סברה כי ענין לה כאן עם מטוסי „מיג 17“ מצריים; היא פתחה באש ו„מיסטר“ אחד הופל על ידה. אי הבנה זאת, היא כשלעצמה עשויה להוכיח כי לא היה קיים שום קישור בין הכוחות הבריטיים וישראליים.

בצפון חצי-האי כבר פסקה כל התנגדות, והכוחות הישראליים נמצאו עתה במשחוי-ראיה מן התעלה לכל אורכה, ולא היה להם צורך אלא להתקדם קמעה בכדי שיתפסוה. אלא שהם פשוט שמרו על תחום 15 ק"מ שנקבע בתזכיר הבריטי-הצרפתי.

לנוכח סכנה זו, הניחו לעצמם המצרים להתמכר-כליל לחמתם ההרסנית. גשר-פרדאן, אשר ההפצצות לא פגעו בו לרעה, חובל במתכוון והופל לתוך התעלה. כל הספינות שבנמל פורט-סעיד הוטבעו; מקצתן — מתוך כוונה לחסום את הכניסה לתעלה, ומקצתן — פשוט מתוך מעשי-נדאליות. ספינות אחרות הוטבעו בסואץ ושיבשו את הנמל. בסך-הכל, ניתן היה למנות כ-50 מקרים של הטבעת ספינות חבלניות.

בעוד מעשי הריסה אלה מצטרפים והולכים, שיקפו המבצעים האויריים הפוגה; והמצב המדיני באו"ם החמיר במידה נכרת. בעלות הברית גונו בתוקף הצעה שהוכנסה על ידי ארצות הברית ואשר המדינות חברות האו"ם הצביעו בעדה כמעט פה אחד. מאורעות הונגריה, אשר היוו גורם נוח ברגע פתיחת פעולות האיבה, איפשרו עתה עריכת השוואות מטעות אשר כשרון-ההונאה של התעמולה הקומוניסטית התמיד לנצל נגד בעלות הברית. הנשיא אייזנהאור, אשר את כל מסע-הבחירות שלו בנה על בסיס שלום, אי אפשר היה שפעולה זו של מדינות בעלות בריתו לא תוציא אותו מן הכלים — והוא דרש עתה „הפסקת אש“ מידית. המדינות הערביות החלו מתעוררות-קמעה או, ביתר דיוק, מרימות קולן בנהי — וגורי סעיד, בעל בריתו הנאמן של אנגליה, לא הסתיר (על אף מטוס ישראלי שהופל) את אי השקט שלו ואת מורת רוחו מכך שמעשים בריטיים וישראליים נודמנו-ריחד בצירופים אשר תוארו לעיל.

לפי כל המסיבות שנראו, היה צורך לפעול במהירות. והו הדבר אשר היתה לממשלת צרפת הזכות להחדירו להכרתה של ממשלת בריטניה; ואמנם, זו האחר רונה שיגרה בליל 4-3 בנובמבר שליח מיוחד אל קפריסין, את אנתוני הד, מיניסטר ההגנה הבריטי, שיצא לשם בלית הגנרל טמפלר (ראש המטה-הכללי-הקיסרותי). על אף נסיעה מיגעת, ידע א. הד עד מהרה למצוא תקנה למצב; והתערבותו

היא שהביאה לכך כי אמנם אורגן ההוצע לפועל המבצע „טלסקופ“ — מבצע אשר נתן דפוס מעשי לרצון הצרפתי לחפוס את פורט סעיד ואת פורט פואד, בעזרת הצנחנים, עוד לפני הנחיתה הכללית. היה כבר מאוחר מדי מכדי לפתוח במבצע ב־4 בחודש — על כן נקבעה פתיחתו ל־5 בנובמבר; ובמידת האפשר איפשרה היא להמנע מהרעשה ציית של פורט סעיד — אף כי אנשי הצי הוסיפו לראות בהרעשה כזו חלק הכרחי בתכנית המבצע.

יום ה-4 בנובמבר

לצורך הכנת מבצע זה תורה הפעולה האוירית אל קצבה הקודם. כל שדות התעופה שבחבל הדלתה היו כבר משותקים. כסכנה המאיימת מצד היריב לא נותרו עוד אלא מפציצי „איל 28“ שבלוקסור, אשר שתי פשיטות שבוצעו על ידי המפציצי צימ-הקלים הבריטיים (סילוניים) „קנברה“ לא הצליחו לגרום להם אלא נזק חלקי עד-מאוד. הוחלט איפוא לשגר לשם את מפציצי הקרב (מתוצרת אמריקה) של חיל האויר הצרפתי (F 84 F*). ריחוקה של המטרה הפך פשיטה זו למשימה קשת ביצוע; אך תוצאותיה היו בגדר הישג-לחימה מן המובהקים. בידי ששה ממטוסי „איל 28“ עלה להמלט בטוסם לעבר ערב-הסעודית, אך 18 האחרים הושמדו בו במקום.

באותו זמן עצמו עסקו מטוסי קרב ומפציצים בהתקפות על מחנה-הכינוס העצום של טנקים שנמצא בסמוך לפירמידות (דרום-מערבית לקהיר). כמעט במשך יממה שלמה היו כלי הרכב והטנקים נתונים לאש פצצות, רקיטות ומקלעים. לרוע-המזל, הפריעו האבק והעשן באותו רגע להערכה מדויקת של התוצאות — אשר נתגלו אחר כך כמצוינות. ולבסוף, טופל גם ביעדים שבחוף — ביחוד באלה שבאזור פורט סעיד — על מנת להקל על המבצע שנועד למחרת.

משימת המבצע „טלסקופ“ היתה לתפוס את הנקודות שדרךן ניתן להפציע מפורט סעיד לעבר הדרום, וכן את שדה התעופה של גמיל. פורט סעיד הנה אי, התחום ממזרח על ידי תעלת סואץ, מצפון — על ידי הים התיכון וממערב ומדרום — על ידי האגם מנולה. העיר מחוברת אל היבשה על ידי רצועת-קרקע, 40 ק"מ אורכה, המשתרעת עד אל קנטרה והמכילה בתוכה שני כבישים מקבילים, את התעלה ואת מסילת הברזל. בכדי להפציע מפורט סעיד לעבר הדרום נחוץ לעבור או על פני גשר משותף של מסילת ברזל ושל כביש או על פני גשר-כביש הנישא על סירות. צורך ראשון-במעלה היה איפוא לתפוס גשרים אלה כשהם שלמים. זאת ועוד: לצד גשרים אלה נמצא מפעל-מים אשר גם לו בעצמו נודעה חשיבות חיונית, שכן מהוה הוא את המקור היחיד לאספת מי שתיה בשביל העיר. ההחזקה

(*) גלגול חדש של מפציץ-הקרב האמריקאי „THUNDERJET“ (F 84), אשר אחת מגרסאותיו פעלה הרבה בזירת קוריאה.

משני גשרים אלה ובמפעל מים זה היתה הכרחית לחלוטין בשביל התפתחות המבצע; והיה צורך למנוע בכל מחיר את הריסתם. ושדה התעופה של גמיל (שני נתיבי המראה בני 1000 מ' בערך), הנמצא ממערב לעיר על חצי אי ארוך וצר, היתה יעד מצוין בשביל צנחנים.

בניגוד למשאלתו של אדמירל ברגז הוחלט כי הכוחות שיוצנחו לא ינסו לתפוס לעצמם דריסת-רגל בתוך העיר. לפי ההערכות שנקבעו עוד לפני כן, קשה היה — ואפילו לנוכח התנגדות חלשה — בשביל גייסות שעצמתם לא יכלה לחרוג מתחום בית קיבולם של מטוסי ההובלה לנסות ולתפוס עיר כה גדולה. בדיעבד, הגודל המכסימלי של „גל“ צנחנים אחד שניתן היה להטיסו במטוסי התובלה המצויים היה 780 איש אצל הבריטים ו־1000 איש אצל הצרפתים. אי אפשר היה להנחית יותר מאשר שני גלים במשך יום.

פורט פואד, היושבת ממול לפורט סעיד (מעבר-המזרח של התעלה) — מצבה ביחס לתעלה כמעט סימטרי לזה של פורט סעיד. עיר זו, שאוכלוסיתה אירופאית, אינה מונה בקרב תושביה אלא מצרים מעטים. היה זה רק בתוספת לתכנית ההתחלתית שנקבעה הצנחת גייסות על פורט פואד, שהיתה כלולה בגורה הצרפתית.

בעוד שהמבצעים הצבאיים „דורכים על המקום“, עמדה המלחמה ה„פסיכולוגית“ במבחני קשיים גדולים ביותר. חצי מליון עלונים נזרקו על קהיר בליל ה־3 — 4 בנובמבר; אולם היה זה בפעם הראשונה והאחרונה. והעבודה שהושקעה בתחום זה לא היתה מעלה אלא תוצאות אפסיות-כמעט. הצות אשר שימש את תחנת השידור של קפריסין* הכריז מיד על שביתה. היה הכרח להפקיע את התחנה ולשים עליה משמר צבאי — באותה עת עצמה בה אבדה-והלכה התקוה לשיתוקה של תחנת השידור של קהיר (אשר לא נפגעה אלא מעט, ואשר תחנת דחשק שימשה כתחנת-ביניים להפצת שידוריה). למול הלשון-הנמרצת, השחצנות והשקרים של תעמולה רודנית — אשר גברו-והלכו בהתמדה — לא יכלו בעלות הברית להציג אלא שידור הודעות וידיעות המבוססות על אמת, שהיו נמסרות באמצעות תחנה משותפת למחצה. אכן, בשטח זה היו באמת כלי-הזין של שני הצדדים בלתי שווים יותר מדי.

אשר למצב הפוליטי, הרי הלז הלך-ורע במהירות מדאיגה. שעה שבקפריסין החלו לרדת לספינותיהם מקצת מגייסות ההסתערות, דוכאה המרידה בהונגריה.

(*) המחבר מתכוון לתחנת השידור ה„ערבית“, אשר קוימה על ידי שלטונות בריטיים (תחת מסוה שקוף של „הנהלה בלתי תלויה“). על ידי אישים בריטיים בעלי עבר רשמי ועמדה פרו-ערבית ואנטי-ישראלית) בקפריסין עד ערב „מבצע מצרים“ — ואז הועמדה גלויות תחת סמכות בריטית רשמית והוטל עליה, במקום שידורים „אוביקטיביים“, גזעני הסתה אנטי-ישראלית, לפעול מפורשות נגד משטר עבד-אנאסר; חבר העובדים הערבי התפטר זמן קצר לאחר מפנה מפתיע זה.

עצרת האו"ם, לאחר לילה של התרגשות, החליטה על הקמת משטרה בינלאומית. ואילו סוריה, שעברה מדיבורים למעשים, חיבלה בצנורות הנפט של "חברת הנפט העירקית".

בבריטניה, הפך מצבו של אנתוני אידן לקשה יותר ויותר; ואי-השקט ההרסני שרר בממשלת בריטניה נשתקף בקפריסין, בהגיע לשם הודעה אל המפקד הראשי אשר (בשעה 2300 ביום 4 בנובמבר) אמרה לו כי הממשלה הבריטית עודנה שומרת לעצמה את הזכות לבטל את המבצע — ועם זאת ביקשה ממנו להודיע על דעתו. הוא, דעה זו נוסחה במברק ארוך-למדי, אשר נערך במשותף על ידי המפקדים הראשיים הבריטי והצרפתי — ואשר הסעיף השמיני והאחרון שבו אמר בפשטות: "הפיקוד הצרפתי הנו מזועזע". אין לדעת האם נימוק זה הוא שהכריע לגבי החלטתה של ממשלת בריטניה, אולם חצי שעה לפני השעה הגורלית באה המלה המסורתית "לכו!", כגמול למאמציהם של הממשלה והפיקוד הצרפתיים.

מקורות ומחברים
(הערות והארות לקורא המשך)

שבגבול שטח-החסות של עדן לא נהרג איש (אם כי גורו יריות, ובתוך זה גם מנשק מסייע — לצורך אבטחה ומניעת האפשרות להסתכן בקרב); תאורו של מסע-חילוץ זה מבליט את תכונותיו ה"כבדות" של צבא בריטי סדיר הפועל בארץ שוממה-למחצה ובתנאים טופוגרפיים קשים. ברור: מחצו — עולה פי כמה על זה של יריביו-בכוח; אך כושרו לזריזות ולגמישות — מוגבל במסיבות אלו ביותר; על כן עלול הוא להיאליץ, "להכות בפטיש על זנב" (למשל — להפציץ מצודות-טיט עלובות) על מנת להמנע מצורך בקרב. ב"מסע עומאן 1955" לא נהרג איש. אך הוא הבליט מה אפסית הנהגה התנגדות ה"כוח המדברי רבי-האון" לגייסות, ואפילו קטני-מידת וקלי-ציד, אשר אומנו והופעלו בהדרגה מנוסה וביד בוטחת. שתי הרשימות, כאחת כשניה — על אף ההבדל הבולט באופי הפעולות המתוארות בהן — גם משקפות את שגרת-התפקידים, היומיומית כמעט, של כוחות בריטיים, ומודרכי-בריטים, השומרים על מרחבי-הציה של דרום-ערב, וגם מרמזות לטיב המצבים העלולים להתהוות במרחבים אלה בשעת הצגה נרחבת יותר של "מרד במדבר", או אילו הופעלו שם מן הצד שכנגד כוחות אויריים וממוכנים כלשהם. הקטעים שאובים: "מסע עומאן" — מ"רבעון הצבא הבריטי, ואילו "מסע חילוץ" — מה"חייל הבריטי". ("Army Quarterly") ("Soldier").

מאורעות-עומאן משנת 1957 הצריכו ב"צקלון" זה הוספה — "ברגע האחרון" — של מספר קטעים (מהם ציוני-סיכום, מהם תרגומי כתבות מ"זירת-המבצעים") על מהלכם של ה"מרידה" השבטית ושל "מסע-ההדרבה" השולטני-הבריטי. המעיין בהם ייעזר עזרה רבה ומאלפת ע"י הקריאה הקודמת ב"מסע-עומאן 1955": הן תודות לנקודות-הדמיון הרבות, המתגלות מתוך אותה סקירה שנכתבה לפני כמעט שנהיים, והן כתוצאה מראית ההבדלים והשינויים שהופיעו בינתיים.

קלע חיש ואל תחטיא!

מאת

קולונל נלסון אי. פוקס.

חיל-הצבא — שעליו מוטלת האחריות לבנית כוח-צבאי טוב-ככל-האפשר בשביל מלחמות גדולות, מלחמות קטנות, וכל דבר שבין שנים אלו — כורח דברים הוא כי יפתח מכונות וציוד מורכבים, אשר תכופות אפשר ויעוררו את הרושם כי הם-הם עמוד-התוחך הראשי לנצחון. אולם אותו רובאי שביסוד הפירמידה הצבאית, החייל-הפרט אשר עליו לפגוש באויב על הקרקע, לעולם אינו נשכח בשעת תכנון לקראת כינון כוח-צבאי נאות.

היות וברור כי השימוש ברובה הוא סוג-היכולת היסודי והבסיסי של איש הרגלים, של האדם המחזיק במפתח להצלחה בקרב, על-כן העלתה מפקדת "פיקוד כוחות הצבא שבתוך ארה"ב" תכנית לאימון-ברובה אשר נועדה ליצור אנשי רגלים אשר יהיו מוכשרים יותר להפעיל נגד האויב את משקלה ההרסני של אש רובים מדויקת שתנתן מדי התעורר הצורך בה.

התכנית — אשר כונתה "אש-אימון 1" — מהווה גישה חדשה לחלוטין אל הבעיה כיצד ללמד את החייל לירות במהירות ומדויקות. בקצרה, התכנית החדשה

מדריך וחניכיו טביב מטרות־דמות הנופלת עם הפגעה

ללמוד את יסודות־הראשונים של אמנות הירי. אך הם מתחילים בירי־רובים ממש בשלב מוקדם יותר של האימון; והם מסיימים אותו במטוח שתוכנן־במיוחד, בו מצויות מטרות קרובות־למציאות, הנופלות בהפגעה.

תוך ארבעת שעותי האימון הראשונים יורה המתאמן שלוש יריות ברובהו בשביל להכירו — ולעורר אגב כך את התענינותו. הוא שוהה 28 שעות במטוח בן 25 מטר כשהוא מעכל את יסודות הכוונן, השליטה־בהדק והתנוחה ומיתרגל בהם כשבכל שלב הוא בוחן את התקדמותו ע"י ירי בתחמושת חיה. במטוח זה לומד הוא לפגוע בדבר אליו הוא מכוון. אחרי כן הוא ממשיך בסדרת מטוחים שכל אחד מהם תוכנן לספק אימון — בסדר רציפות הגיוני — בשלב שונה של קלעות־קרב.

המבחן הסופי בא ב"מטוח קביעת יכולת" של "אש־אימון", מקום בו מידת יכולתו לפגוע בכ־112 מטרות חולפות־בן־רגע, ה"נהרגות" (נופלות) עם הפגעה, נותנת אמת־מידה מציאותית לכושרו כקלע.

מחליפה את מטרות־המטווה הנייחות המקובלות, שבמרכזן בול מוקף טבעות, במטרות־דמות. הנופלות עם הפגעה, וזאת מתוך הנחה כי בקרב כל פגיעה גורמת לנפגע וכי חיל אויב איננו "בול" מוקף עיגולים ואין הוא "פגוע" יותר משום שהחור נגרם לו בחזהו ולא דוקא בין עיניו. כך מגיעה התכנית במישור עד אל לב־לבו של קרב־היחיד.

לעת עתה למדו כמה מאות אחדות של מתאמנים את מלאכת הירי שלהם לפי התכנית החדשה בשני מחנות־אימון גדולים. בהשוואה לקבוצות שאומנו באורח המקובל הרי הישגיהם של מאומני "אש־אימון 1" היו טובים במידה נכרת משל הללו.

אלפים רבים של חיילים נעשו כבר לקלעים טובים מאוד לפי אורח־הוראת קלעות־רובים הנהוגים כיום בצבא ארה"ב. אורח־הנהוג זה מורכב משינון יסודי של אופן־תפעול רוביהם, הצבת הכוונות בהתאם לטווחים השונים ולתנאי הרוח, תרגולת בסחיטת ההדק, בכוונן וכן תפיסת עמדה.

באורח תקין, הרי הירי ה"מקובל" במטוחים הוא מכוון אל מטרות "בול" מוקפות מעגלים המוצבות במרחקים ידועים ומסוימים, מתבצע ברובים שאופסו לטווחים של 200, 300 ותכופות ל־500 מטר. הירי מתבצע ממצבי־דפוס שגרתיים — עמידה, ישיבה, כריעה ושכיבה, הן באש אטית והן באש מהירה. לאחר השלמת סדרת היריות אל מרחקים ידועים, עוברים המתאמנים "מטוח־מעבר" בו הם יורים ממצבים שונים של השענות ומחפה־חלקי אל מטרות־דמות הנמצאות במרחקים בלתי ידועים.

"בוגרי" אורח־אימון זה הביאו כמה מן התוצאות הטובות ביותר שהושגו אי־פעם ברובה צבאי — והם צברו הישגים יוצאים מן הכלל בשתי מלחמות־עולם ובמלחמת קוריאה. אם כן — מדוע להכניס שינוי?

סיבה כבדת־משקל אחת היא כי מחקרים הוכיחו כי בקרב מצויים היו רובאים רבים אשר לא ירו כלל — וזאת במצבים אשר בהם נמצאו קני רוביהם של חיילים אחרים לוחטים מרוב ירי. וכמה מאלה שאמנם כן ירו לא השכילו לירות ירי תכליתי. עובדות אלו מתגלות בהבלטה מפתיעה בספרו של גנ. בריג. ס.ל.א. מרשל, "אנשים מול אש" (*).

על כן נראה כי הבעיה היא כיצד לשנות את אימון הקלעות כך שידמה יותר לאותו סוג־ירי אשר ידרש מן החייל בקרב. תחת פיקוחה של מפקדת "פיקוד כוחות הצבא שבתוך ארה"ב" החלה היחידה ל"מחקר־אדם" של חיל הרגלים, (הנמצאת במרכז האימונים של חיל הרגלים שבמחוזות באנינג בג'ורג'יה) לעבוד על הבעיה כולה.

התשובה היתה — "אש־אימון". גם לפי תכנית־בחינים זו מוסיפים המתאמנים

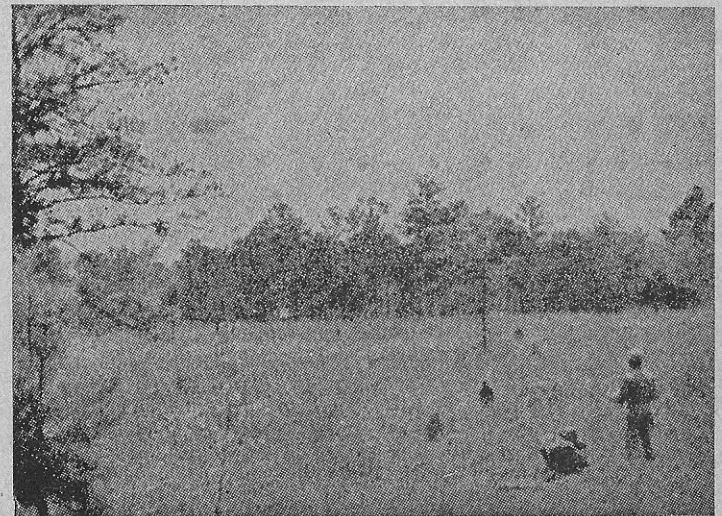
(*) הופיע בעברית בהוצ' "מערכות".

לכל מתאמן מוקצית סדרת שדות־אש ובהם מטרות חבויות, בטוחים של 300-400 מטר. מטרות אלו, הנתונות לשליטתו של קצין־מטות, מופיעות לזמנים קצרים לפי סדר שאין לחזותו מראש. המתאמן, היורה מתוך שוחת־שועל או מאחורי קורה, חייב — לגבי כל מטרה ומטרה — להבחין בה, לכוון אליה ולירות תוך חמש או עשר השניות בהן היא מגולה. כבקר, הרי גילוי־מטרות הוא חיוני לירי מוצלח בקורס זה.

* * *

במשך 1956 נערכו בשני מחנות האימון הגדולים, המקיימים את תכנית־האש החדשה, מבחנים מבוקרים מדוקדקים של אורח־אימון זה. הערכת התוצאות מראה כי קרוב מאוד לודאי כי אורח־אימון זה אמנם יתקבל. לתכלית זו הכינה מפקדת „פיקוד כוחות הצבא בארצ־ב” תכנית להפעלה במלוא־ההיקף של „אש־אימון 1”, שתאפשר את ביצוע המעבר לאורח־האימון החדש — באם הלז יתקבל — ותבוצע בשני שלבים אשר ימשכו כשלוש שנים. בשלב הראשון תותאם כל מערכת ההדרכה בקלעות־רובה במצודת־ג'אקסון לתכנית החדשה; ואילו מצודת־קארסון תשתמש בסידורים ובמתקנים המצויים בה לצורך עריכת בחנים כב, „מכון־ניוט” נסיוני, אשר ישיר את התנאים להגשמתה השלמה של התכנית. במשך שלב א' יוקמו „מכוני־ניוט” כאלה גם במרכזי אימון שונים ברחבי המדינה.

אחת הבעיות הראשונות הכרוכות בכך היא בעית המצאתם של מדריכים

מטוח בו צוות הדמויות באופן מפתיע, במרחקים שונים

מוסמכים ל„אש־אימון 1”. כדי להשיג זאת ישלחו למצודת־ג'אקסון ולמצודת־קארסון צוותות ממחנות צבא נבחרים. צוותות מאומנים אלה, הם עצמם יאמנו אח"כ אחרים. יש לספק גם מספרים גדולים של מטרות. המטרות בהן משתמשים ב„אש־אימון 1” מוסיפות לאימון תחושת־מציאות הקרב. הן מורכבות ממנגנון חשמלי, הנתון לשליטה ממרחק, והמציג מטרת־דמות הנופלת משיפוע בה כדור; צורת מטרות אלה נועדה להידמות לדמות־אנוש המופיעה לפתע, נשאת מגולה לשניות מספר — ואחרי כן נעלמת. המנגנון־המפעיל מושם בבור, או בחפירה, כך שחלקי־המנגנון עצמם מוגנים מפני פגיעות.

למטרה חדשה זו — שכוונתה בשם התואר „סמי איש־הדמויות, הסופג מכות” — נודעים יתרונות פסיכולוגיים ומעשיים כאחד. דמיונה לדבר שבמציאות מסגיל את תגובותיו של הרובאי לכך שיירה־על־מנת־להרוג. אמון זה מבטל את בזבוז הזמן חסר־התכלית שהוקדש בעבר למלאכת ההתאמנות במטוחים לירי למרחקים ידועים־מראש. את המטרה החדשה ניתן להעביר בקלות ממקום למקום, כך שהיא ניתנת להתאמה לתרגולים בשדה. (*)

את „סמי איש־הדמויות הסופג מכות” ניתן גם לסגל לגרימת רשרוש בין שיחים ועשבים, בביימו את תנועותיו של אויב מסתתר. המתאמנים לומדים להגיב על רמזים מאלפים אלה לדברים המתרחשים בקרב־אש; ולבסוף יודעים הם לשלח אש מהירה ומדויקת — ממש כפי שנגזר עליהם לעשות בקרב. בשביל שיוכלו להשאר בחיים.

מצפים לרכישת מספר גדול של מטרות כאלו בשנת הכספים 1958, בטרם ניתן יהיה להפעיל את שלב ב' (הגשמה מלאה של תכנית האימון החדשה במסגרת הצבא־הפעיל).

„אש־אימון 1” עוצב כפרק־הדרכה שלם ומוגמר, אשר יכין את החניך להטיל על אויב אש תכליתית ומהירה. אורח־אימון זה הולם את העקרונות החינוכיים שכן מקשר הוא בין סוגי־היכולת שנלמדו באימונים לאלה המופעלים בקרב.

* * *

בהיקפו הכולל הרי „מבצע אימון־אש” מהווה מעשה מחקר־וניסוי מקיף בשדה אימון הקלעות, אשר נועד להגביר את תכליתיותו של רובא־לוחם באמצעות שימוש מוגבר בגורמי־מציאות באימונו. מעשה־מקיף זה נפתח ב„אש־אימון 1” — אימון פרט בקלעות — נמשך בסדר־התקדמות הגיוני. „אש־אימון 2” — הצעד השני — מטפל בטכניקת אש־רובים לכיתה הפועלת לאור היום, ובטקטיקה בסיסית של כתה.

השלב השלישי — „אש־אימון 3” — יטפח תכנית של אימון צלפים־כיתתיים. בשביל רובאים נבחרים שייקבעו לכך; ואילו „אש־אימון 4” יפתח תכנית אימון

(*) על טיב המטרה והפעלתה — ראה „מערכות” חוב' צ"ד.

בפאת דרום - ערב המסוכסכת

לנוכח הרחישה ב"חזית הדרום של עבד־א־נאסר (או שמא, זוהי גם חזיתו של מישהו אחר?) — ניתנים כאן קטעים על "לחם־החוק היוםי" של כוחות־משמר בריטיים באזור נרחב זה: — ממעשי־שמירה יום־יומיים אפורים — ועד ל"מאורעות" פוליטיים־צבאיים הזוכים לתשומת־לב העולם.

„מסע־עומן, 1955“

מאת מיור ו. ליטל

(רגימנט ציָא־שייר, הצבא הבריטי).

לאחר מרידת שבטי פנים־הארץ ב־1913, נהנתה עומאן המרכזית ממידה של אבטנומיה, תחת ריבונותו העליונה של שולטן מוסקט ועומאן. האזור עמד תחת פיקוחו של „אימאם“, להלכה משרה נבחרת, אולם בעלת חשיבות דתית מסוימת. בהתאם להסדר זה פיקח השולטן במישרין על רצועת החוף ועל אזורי המדבר, בעוד שהאימאם שלט על פנים הארץ ההררי. המגע בין שני חלקי הארץ הללו היה מועט, ודומה כי מדיניותם של האימאמים שבאו בזה אחר זה היתה ללחום בכל פתיחת פתח לחדירתה של הציביליזציה אל שטח־שררתם ההררי והמרוחק. במידה מסוימת נתבססו התנגדויותיהם על דעות־קדומות דתיות, מאחר שאף כי השולטנות בכללותה משתייכת לכת העיבדית של האיסלם הסוני, הרי תושבי פנים עומאן ראו את עצמם עליונים במקצת על אחיהם שבאזורי החוף — אותם חשבו למקפידים־פחות בשמירת המצוות — עמדה דתית קנאית שהנה אופינית לשוכני־הרים גם במקומות אחרים במזרח־התיכון.

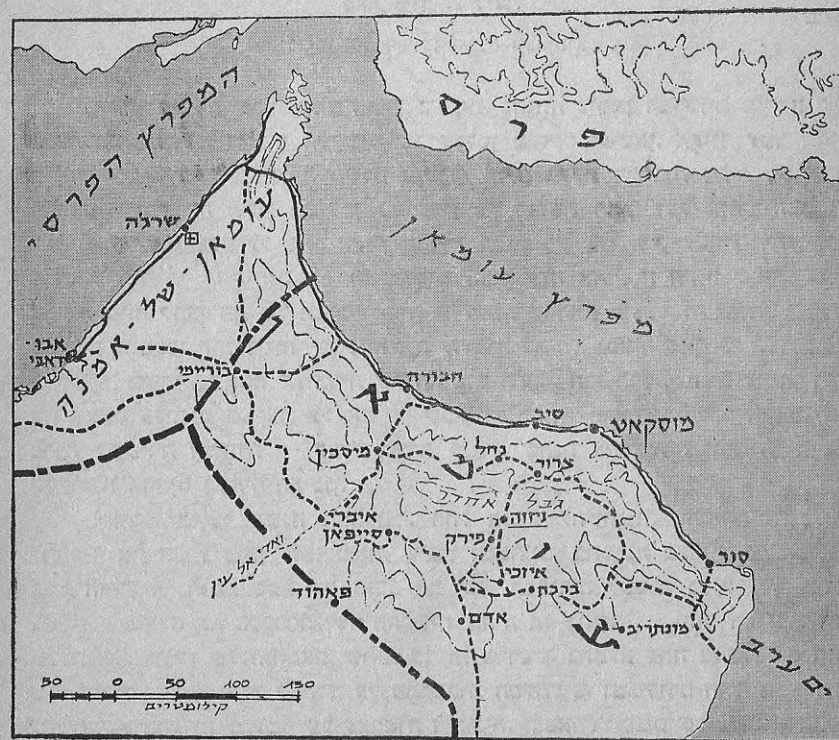
ואולם, במשך השנה האחרונה, החל המצב להשתנות. בהריחם הזדמנות להחמיר את הקרע בתוך השולטנות, שיגרו הסעודים, בתמיכה מצרית, סוכנים אל פנים־הארץ — ואתם שפע של זהב. זאת יכלו הסעודים לעשות בנקל דרך נאות בוריימי, בנצלם את הסכם הגישה־החפשית שהיה אז בתקפו — ותוך הפרה גלויה של תנאיו. אוצרו של האימאם, שהיה עד אז מרושש, נתמלא עתה במצלצלים חד־שים ורבים; והוא הגיב באהדה על התקרבות הסעודיים, ובעידודם החל עד מהרה להשתעשע בטענות למעמד של עצמאות ריבונית. הוצאו דרכונים של „עומאן הבל־תי־לזויה“ (אולם אלה נתקבלו רק בערב הסעודית וקרוב לודאי גם במצרים),

לצלפים מומחים. שני שלבים אחרונים אלה ישתמשו בשילוב בין „אש־אימון“ ואורחי הדרכה הנהוגים כיום, במאמץ להנחיל לטובי הרובאים של חיל־הצבא את כל שיטות־הירי הידועות לטווחים בינוניים וארוכים.

בסיכום כולל, יש לתכנית־הבחנים החדשה משמעות ארוכת־טווח לגבי בטיחונה של האומה. תודות להעלאת „יכולת־הקטל“ של הרגלי־הפרט, יוכל הלז לצפות לחיים ארוכים יותר; יתר על כן, יש לו סיכוי להצלחה רבה והולכת במשימתו החשובה־מכל — התקדמות על פני הקרקע, תפיסת קרקע והחזקה בה.

צירים מיוחדים נשלחו לקהיר, על מנת להכין את חקרקע להכרזתה של עומאן כמדינה ריבונית בלתי-תלויה ולקבלתה. בתור שכזה, כחברה בליגה הערבית השולטן לא יכול היה לעשות אלא מעט להפסקת תנועת הברחתם של הסו-כנים, של כלי הנשק והזהב אל פנים הארץ; אך הוא החל בביצוע תכנית תיקונים בכוחות המזוינים שלו, ביחוד ב"כוח השדה של מוסקט ועומאן" המונהג בידי קצינים בריטיים לשעבר. התכנית היתה מכוונת לחיזוקו של כוח זה ולצידודו בכלי-רכב חדישים, על מנת לאפשר לו לבצע מבצעי-מדבר נידים. כונת השולטן היתה להשתמש בכוח זה, על מנת לחזור ולכונן את סמכותו בפנים הארץ, מיד לכשתזדמן הזדמנות נוחה לכך.

כיבושה המהיר והמוצלח של נאת המדבר בוריימי, ב-26 באוקטובר 1955, על ידי ה"אסטרטיות לעומאן-של-אמנה", ניתק במכה אחת את קו האספקה שהיה מקשר את פנים הארץ עם ערב הסעודית. התוצאות החלו להיות מורגשות עד מהרה. משפסק זרם הממון, החלו הקלגסים המקומיים, אשר להם שילם האימאם

מפת עומאן

ממקור כספי זה, להישמט אל בתייהם. רבים מבעלי-ההשפעה מבין מצדדיו גילו ברורות, כי אין הם מוכנים עוד לסייע לתכניותיו בשדה מדיניות החוץ ויעצו לו לפתוח במשא ומתן עם השולטן. על אף הירידה הגוברת בהשפעתו ובמשאביו הצבאיים, סירב האימאם לשמוע לעצת מצדדיו אלה, אם כי קשה להניח שלא הבחין מהן מטרותיו הסופיות של השולטן, אשר לא היו אלא בנות-לוויה מובנות מאליהן למבצעי-בוריימי.

השולטן החליט לפעול — ולשגר את "כוח השדה של מוסקט ועומאן" אל פנים-הארץ, כדי לכונן מחדש את שלטונו. על הכוח היה לכבוש את ניזוה, בירת האימאם, ולתפוס אותו עצמו.

בחדש דצמבר 1955 החל הכוח שהוקצה למבצע זה להתכנס ליד איברי — המקום בו שוכנת מפקדת "כוח השדה של מוסקט ועומאן". הוא כלל שתי גונדות רובאים, פלגת מרגמות 3 אינץ' (ארבע מרגמות) וסוללת ארטילריה מעורבת, ובה שני תותחי-הוביצר בני 3.7 אינץ' ושני תותחים מתפרקים בני 2.75 אינץ'. הסוללה הוסעה, כשהיא מפורקת למעמסים, במכוניות "בדפורד" בנות 3 טון. שאר הכוח הורכב על מכוניות "לנד-רובר", בחלקן הגדול מן הסוג החדש ביותר, 110 אינץ' אורך בסיס גלגליו. מספר כלי רכב מנהלתיים בני 3 טון נשאו אספקה, דלק וכו'. בסך-הכל נכללו בכוח חמישים מכוניות בקירוב.

המבצע החל בתזוזה הכוח מאיברי לפאהוד, מרחק של כ-80 ק"מ. פאהוד נמצאת בפאה הדרומית של הר-פאהוד, במדבר מרוחק, בגבול רובע-אל-חאלי (ה"רור" בע הריק). יום שלם עבר כאן על הכוח בהשלמת ההכנות להמשך המסע, ונכללו בהן אימוני ירי לסוללה הארטילרית, אשר הוכיחה עצמה כבעלת דיוק מעולה.

כברת-הדרך הבאה היתה התזוזה מפאהוד דרך אואיפה אל עדם, מרחק של כ-110 ק"מ. כברת הארץ מאחרי אואיפה היתה למעשה ארץ בלתי נודעת, ומורה-הדרך המקומי שליווה את הכוח נתגלה כאן כרבת-ועלת ביותר. פני חקרקע היו מגוונים מבחינת עבירותם — החל מקרקע חלקה זרועת חלוקי-חצץ קשים ועד לחול רך ולערוצי-הואדיות הרחבים והעמוקים. השדרה התגברה בהצלחה על כל המכשולים האלה, הגיעה עם שקיעת השמש, בהתאם לתכנית, לנקודה כ-5 ק"מ דרומית מעדם, במישור טרשי נרחב, וחתתה בו ללילה. מאוחר יותר הצטרף אליה במקום זה נייל אינס, מיניסטר החוץ בממשלת מוסקט, אשר עליו הטיל השולטן את הפיקוח על המבצע מבחינה מדינית. הוסבר לנו הנוהל, לפיו צריך היה לנהוג במשך מסע-המלחמה של הימים הבאים, נוהל אשר נקבע בפרוטרוט על ידי השולטן. על השדרה היה להעצר כ-1000 מטר לפני כל מרכזי-שוב אשר את כניעתו והצהרת נאמנותו לשולטן היה צריך להשיג. במרחק זה לא ימצא אף אחד מהצדדים בתוך הטוח של כלי נשק קלים, אולם כל התנגדות אפשרית תמצא בתוך טווחם של הכבדים ביותר שבכלי-הנשק המסייעים של כוחות השולטן. אחרי שתעצר השדרה, תתקדם קבוצה קטנה של שיכים מקומיים הנאמנים לשולטן ומכירים את האזור ואשר נתלוו

לשדרה ותיצור מגע עם הכפר. עליהם להודיע לראשי הכפרים על כונת השולטן להחזיר לעצמו את סמכותו, ולבקשם להצהיר על נאמנותם ועל נערם-את-הצנע מן האימאם הבוגדני. בכל המקומות נהג הכוח לפי מתכונת זו בדיוק; ומסע-מלחמה מופתי זה, שהתנהל בהתאם למתואר, משמש דוגמה קלאסית לשיתוף פעולה בין כוח צבאי ומדיניות. בכל המקומות קיבלו הכפריים בברכה את בוא הצבא, והצהירו ברצון על נאמנותם לשולטן. לא נורתה אף יריה לצורך לחימה, ולא היתה בכוח אף אבידה אחת. את השלמתו המוצלחת של מסע-המלחמה באורה זה יש ליחס לדרך הפקחית והשנונה של ניהול המבצע, אשר השולטן עמד בתוקף על כך כי יגהגו לפיה.

עדם היא עיר-חומה לא כל-כך קטנה היושבת בפער שבין ג'בל הינאידילה וג'בל מודהנה, וכך חולשת על אחת מנקודות-הגישה הראשיות לפניס-הארץ. כן יש לה אספקת מים מצוינת. יתכן כי לעיירה תהיה בעתיד חשיבות כמקור כוח-עבודה מקומי, במקרה שתבוצענה באזור פעולות של חברות נפט.

השדרה התקרבה לעדם ונעצרה, בהתאם לתכנית. עד מהרה נראו תושבים רבים נאספים על החומות ומחוצה להם, והוברר כי אין עומדים להתנגד להתקדמו-תנו. השייכים נשלחו קדימה, ואחר חילופי דברים שנמשכו זמן ניכר המשיכה השדרה במסעה לשטח מישורי שנמצא כ"מ וחצי מאחורי העיר; שם ניתנה הוראה לעצור לשם שאיבת-מים וארוחת בוקר. השדרה לא נכנסה לעיר אלא נסעה סמוך לחומתה. כמעט כל האוכלוסיה נאספה מחוץ לחומה, ערוכה כבמסדר, בגושים נפרדים של גברים ונשים — הנשים לבשו בגדים צבעוניים מבהיקים, שהזכירו לי במידת מה את המלבושים הנתוגים באזור ראמאללה שבארץ-ישראל.

וכך נמשך המסע במתכונת זו, על פני מרכזי הישוב הקטנים יותר: — עיד; מעטחיר — מקום לא-יאומו, על סלע נוסח-גיברלטר המוצב בערוץ ואדי תלול, וראדה. עד שהגענו אל פירק, הכפר האחרון לפני ניזוה, בה נתרשש מאורע שתכניס גיוון קל במתכונת הרגילה והחד-גונית: יריה נורתה על מכונית שבה נמצא שלישי הכוח ופטר פלמינג, סופרו של ה"טימס", אשר נסעו קדימה כדי לבדוק את המצודה שבקצה העיר. היריה נורתה כשהמכונית נמצאה כ-200 מ' מן העיר, יריה בודדה שנורתה מן הסתם יותר מתוך אימה מאשר מתוך כוונה לפגוע. המכונית חזרה במהירות אל בסיסה, והשייכים נשלחו ליצור מגע. עד מהרה הגיעו לידי הסכם בדבר כניעת הכפר עצמו, אולם זקני הכפר הסבירו כי עסקרי של האימאם, הוא אשר ירה את היריה, ומחזיק מעמד במצודה. הוא נכנס אחר הצהריים הכפרה, כך סיפרו, לשחות תה, והופתע על ידי בואו הפתאומי של הכוח. ניתנה לו שהות של חצי שעה להימלך בדעתו ולהכריז על כניעתו על ידי הנפת דגלה האדום של מוסקט (הבד לכך סופק לו), ולא — תופגז המצודה. התותחים והמרגמות הוצבו לפעולה, וכווננו אל המצודה, ואולם דקות אחדות לפני תום מועד האולטימטום נראה הדגל האדום מתרומם מעל המצודה. העסקרי עצמו

נמלט לניזוה, ובה הפיץ בלי ספק דוחות מוגזמים על עצמת כוחו המזוין של השולטן החונה לפני פירק — דבר שלא היה עשוי להביא טובה רבה לתוקף-רוחם של מצדדיו המעטים של האימאם שעוד נותרו עמו.

בלילה נתפש עבדולה בן עלי, נכדו של האימאם הקודם, בנסותו לחמוק דרומה עם עשרים איש. הוא הובא למחנה לשם חקירה, כי סברו שאפשר ויספק ידיעות אחדות, באשר למתרחש בניזוה.

השכם, בבוקרו של ה-15 בדצמבר, יצאה השדרה לכברת-הדרך האחרונה של מסע מלחמה זה — הדרך בת שבעת הק"מ מפירק לניזוה. אחר כשני ק"מ נעצרה השדרה על הדרך — אשר עברה באותו מקום מעל ואדי נרחב — כשמטרתה כבר נראית לעיניה. היה זה מראה בלתי נשכח: העיר נשתרעה מלמטה, בתוך שטח נרחב של חלקות מוריקות ועצי-תמר שכפותיהם נעות ברוח. על רקע גוש האבן הקודר של ג'בל אחר, שבליטותיו המשוונות הוארו על ידי שמש הבוקר — מראה נוף שָׁלֵן. פה ושם נתנשאו בנינים גבוהים ומגדלים מבינות לעצים. במרכז, חולשת על העיר, התנשאה הדמות הגוצה הזעומה של המצודה, כאותה עוגת-סנדוויץ' גדולה — דמות רדומה ומתוררת, המעוררת בכ רושם כי כוחה עצום. היה איפוא משום סתירה לאותו רושם עז בעובדה כי דגלה האדום של מוסקט נראה מרחף ברישול מעל לחומות-השינים. מסענו עמד איפוא להסתיים בדרכי שלום — אולם הציפור העיקרית כבר עפה מן הקן. זאת סיפרה לנו חבורת הכפריים הידידותיים — והסקרניים ביותר — שנאספה הלאה לאורך הדרך, הם נתנו לנו להבין כי שערי העיר פתוחים והיא ממתנה לכניסת צבא השולטן. השדרה ירדה איפוא לערוץ הואדי והתקדמה במבנה מסודר-היטב עד לפאת העיר. שם ירדה גונדה אחת מהמכוניות והחלה צועדת דרך הרחוב הראשי. לזמן זה כבר נאסף קהל תושבים גדול ומגוון כדי לצפות במחזה. מזור היה לראות את יחסם הניטרלי-בתכלית, אך הסקרני המובהק, אל אחיהם הפולשים. יתכן כי פליאתם נבעה גם ממראם של אירופים; שכן אותם קצינים בריטיים שזכו להיללות לשדרה של "כוח השדה של מוסקט ועומן" כמשקפים — קרוב לוודאי כי הם האירופים הראשונים הנכנסים למעוז-הרים מרוחק זה.

כדי להשלים את כיבוש העיר היה צורך לתפוס את המצודה. משהתקרבו אליה, ניתן היה להעריך את עצמתה האדירה: חומותיה היו בנויות גושי סלע מוצקים בעובי של כ-6.5 מ' בבסיס החומה — עובי שפחת-יהלך עד לכ-1.8 מ' בלבד בנדבך העליון של החומה, בו היו מותקנים האשנבים לתותחים. פגזי תותחינו היו מנתרים אחר מחומה זו כאותם כדורי פינג'פונג. חשבתי כי רק פצצה אטומית היתה מצליחה להטביע רושם כלשהו על מצודה זו. מחלקה של "כוח-השדה" נכנסה לחצר-הקדמית והמפקד הקיש על דלת העץ הכבדה כדי שיפתחוה לפניו; אך הנמצאים בפנים סרבו לפתחה, ונוצר מצב בדומה לאלה המצויים באופרטות. אף כי דגל השולטן התנפנף מעל, נתגלה כי ששה מהעסקרים

פרשת עומאן יולי-אבגוסט 1957

המצב בעומאן בתום השבוע הראשון לחודש אבגוסט

(קטעי-תיאור וסיכומי-מצבים)

התפתחות האירועים (וההפגנות) במשך ג' חשבועות של "מרד עומאן", עד הכתב שורות אל, עוררה מספר שאלות ותמיהות אשר רק ראיית העובדות כמותי שהן עשויה לפתור ולסלקן. שלטונו וסמכותו המפוקפקים של "שולטן מוסקט ועומאן" (צאצא של שושלת האדירה-לפנים, שהקימה את ה"קיסרות הימית" אשר השתרעה מעומאן עדי זנויבר שבאפריקה) על פני-הארץ החררי של עומאן — קיבלו כידוע תוקף מחודש בשלהי 1955, עם מסע "כוח-השדה-למוסקט-ועומאן" אשר תיאורו המפורט ניתן בחוברת זו. השלטון, שהוקם-על-תלו בתוקף ה"מבצע" של אותה עוצבת-זוטא — אשר ספק אם מנתה הרבה יותר מ-300 איש — איך תימה כי נתערער מחדש משהופיע כוח-נגדי מאורגן כלשהו באותו איזור הררי מרוחק; איזור, אשר שוכניו אינם תמימי-דעים מבחינה דתית עם שליטה ואוכלוסייתה של מוסקט החופית ובודאי גם עלולים להיות מושפעים ע"י דורונות זהב ונשק מבחוץ. נתברר, כי כוחותיו המאומנים של השולטן (אשר עצמתם הכוללת — נראה שאינה עולה על כ-1500 איש) זקוקים יהיו לתוספת-משקל בשביל הדברת האימאם שקם-לתחיה. מכאן — התקפות-הרקטות-והמקלעים של מטוסי "נזום" הבריטיים על המצודות הבנויות-חומר של ניזוה, אינפי, ברכת, פירק ועוד. אלא שבלי גייסות קרקע אין ערך ל"כניעות" המתבטאות בהרמת דגלו של השליט (שתמיד ניתן להחליפו, משחלף גל המטוסים...). היערכות הכוחות השולטניים-הבריטיים היתה, בשבוע הראשון של אבגוסט, כזו בערך: לפחות פלוגה, ואולי יותר, מה"רגימנט-הקאמרוני" הבריטי (נא לא להחליפו ב"רגימנט-קאמרון המלכותי לרמט-סקוטלנד" החונה בעדן — שכן ה"רגימנט הקאמרוני" שורשו בשפלת-סקוטלנד!), אשר מחצית-גדוד מתוכו חונה בבחרין ומחציתו השניה בארץ-סומאלי — הובאה במטוסים אל שדה התעופה של שרג'ה שבשטח-החסות הבריטי "עומאן-של-אמנה". משם התחילה העברתם אל נאות בוריימי, מקום בו נמצאו כבר ה"איסטרטיות-לעומאן-של-אמנה" (בעבר — "סיירי-עומאן", ראה "מערכות" צ"ז), ואשר שם הוקם גם הפיקוד המבצעי של הקולונל הבריטי שעמד בראשם ובראש המבצע, עד בוא מפקדי צבא וחיל-אוויר גבוהים יותר. כוחותיו של השולטן עצמו נתרכזו באיברי, אשר בכיוון אליה כבר יצאו הפטרולים של הכוח הנ"ל (ה"איסטרטיות" ה"סיירי" שבבוריימי). גייסות השולטן

של האימאם הושארו מאחור, והם "מחזיקים מעמד במצודה!" משנדרשו לפתוח את השער סרבו, וברור היה שהם יראים לבטחונם האישי; ורק לאחר ויכוח ממושך וחם נמוגו חששותיהם והם פתחו את השער. פילסנו את דרכנו במעברים חשוכים ומפותלים. בהם היו מאוחסנים שקי אורז רבים — כאילו לקראת אפשרות של מצור. משהגענו למעלה המצודה הופקדו זקיפים ליד כל אשנב-תותח והחלנו עורכים חיפוש בהמון החדרים הקטנים שסביב לחומה. חיפוש זה העלה, בין שאר דברים, דגל — שהוכן פרימיטיבית למדי — של מדינת "אימאמות" — סמל לריבונות המצודה. היה זה דגל לבן, ועליו אותיות ערביות שאמרו בערך כך: "יברך אללה את האימאם וימיט שואה ומות על אויביו". ראינו מונחים מספר תותחים פורטוגזיים מדורות עבר, יצוקים יפה להפליא. ולא-הרחק — ערמות כדורי-תותח בני גילם. לשכתו של האימאם נתגלתה בתוך מבוכ של חדרים לצד החצר-החיצונית; מספר רב של מסמכים נתגלה שם. כמצב של תהו-ובוהו, שהעיד על כך שהמקום ניטש בחפזה. היה ביכולתי לעבור בפרוף על אחדים מהם, שכתובת שולחם היתה "קהיר" או "ג'דה".

סופר לנו, כי בחשיכה החליק האימאם וירד בחבל ששולשל ממצודתו — וחמק בגניבה אל תוך הלילה. כפי שסברו, פנה תחילה אל הכפר סאיט, ומשם ביקש מחסה אצל שייך זהיר, השיך של שבטו הוא, שבט בן-יהינה. במעשהו זה פקעו אבטומטית, כל תביעותיו של האימאם — מעשה שהעמידו במצב של כל מאן-דהוא, ללא טענות לשררה ומעמד כבוד. השולטן אסר בתבונה על גייסותיו לרדוף אחריו אל מעבר לניזוה, לתוך שטחי השבטים — פן יעורר הדבר מורת-רוח בקרב השבטים. ואולם אחיו של האימאם, טאליב — אשר עצתו לאימאם היתה רעה, והוא ששימש כסרסור בינו לבין תומכיו מבחוץ — חופשי הוא, והידיעות על מקומו ומעשיו סותרות זו את זו.

עצמם החלו עוד לפני כן מפטרלים דרום-מזרחה, על פני בקעת ואדי-אל-עין, ונראה שביצעו עוד בראשית המרד, בהסוגם מניווה, פינוי (יש אומרים — בהליקופטרים), של מומחי נפט העובדים באזור פאהוד, בו מתרכז החיפוש לנפט. הטכניקה בכללה מזכירה עד כה במקצת את „מבצע מצרים“. על הישובים וה„מצודות“ נזר-קים, יום-יומים מראש, עלוני-אזהרה, ובקשות להסתלק מן המקום — ורק אח"כ באה ה„הבזקה“ (כל זה, בעצם — לפי הנוהג שקיים מזה כ-35 שנה בגבול הצפון-מערבי של הודו, וכן בשטחי עדן וסומאלי). ההפוגות נותנות, כמובן, שהות לתעמולה האימאמית לפעול; וההבזקות, ה„מחריבות ערים“ רחמנא-לילין, מספקות לה את חומר הדלק. יתכן שהמקרים של מארב שבסוף יולי, וכן של שימוש במוקש-רכב (חזיון חדש בדרום-ערב) גרמו לנטיית כוחות השולטן להמתין ולדחות את מסע-ההתקדמות העיקרי עד שיתרכזו כוח מכריע; אלא שכמובן יש בכך לגביהם ולגבי הבריטים גם משום סיכון: — שכן עלול להתעורר רושם של חולשה, והמרד עשוי אזי להתפשט. אכן, הופיעו ידיעות שכאלו מעידות על כך כי אמנם התפשט המרד מזרחה, אל תוך „מחוז שרקיה“ („מחוז-המזרח“) של עומאן, עד לעירה מונתריב (וסביבתה) — הנמצאת כ-95 ק"מ מזרחה לאזכי (שהיא עצמה שוכנת כ-160 ק"מ דרום-מזרחה לאבר, המפקדה-הקדמית של כוחות השלטון). „אילו התאמתה ידיעה זו“ — אומרת כתבת „רויטר“ — „כי אז נמצא כי המורדים שולטים ברצועת ארץ-הרים, בג'בל-אחדר ובגבעות-הג'ארה-המזרחיות, כ-130 ק"מ אורכה. היות ורכסים אלה מתמשכים פחות-אריזתם במקביל לקרה-החוף הצפון-מזרחי של השולטניות, במרחק של כ-65 ק"מ ממנו — ברור כי הם מהווים מחסום לא-מבוטל בין בירתו של השולטן, שבמוסקט, לבין כוחות-הוא, והכוחות הבריטיים המסייעים, המתרכזים עתה דרום-מערבית לרצועה הררית-מורדת זו“. עם זאת ברור גם, כי רכס-ההרים קשה-המעבר מהווה אף מעין „קיר“ אליו מתכוננים הכוחות מדבריי-המרד ללחוף את לוחמיו של האימאם.

אכן, נראה כי תכנית עצם מסע-ההדברה הצפוי תותה פחות או יותר לפי הדפוס שנקבע ב„מסע 1955“, שתיאורו ניתן ב„צקלון“ זה: עקיפת חבל שלטונו של האימאם מן העורף, מעבר המדבר (מסע בקו איברי-עדם-ניווה) — ולחיצתו אל חומת החר (ג'בל אחדר) — דהיינו „ההר הירוק“, אשר אין בו ירק (...), התוחם בינו לבין חבל ממשלתו המפורש של השלטון שלאורך חוף הים — אשר בו, יצוין, חלק גדול של האוכלוסיה הנם בני באלוצ'יסטן, מן השטח שבין פרס להודו, וכושיים מאפריקה, ואין יד הנאמנות-השבטית והקנאות-שליכת שולטת בו בכיפה, כב„ארץ-העורף“ של עומאן.

האם תכנית-מסע כזו, אשר כה הצליחה ב-1955, תעלה תוצאות דומות גם במסיבות 1957 — לימים הקרובים פתרוניים. ויתכן שקוראי ה„צקלון“ כבר יעמדו על כך עוד בטרם יגיעו לידי עיון בשורות אלו.

שלב חדש במבצעים בעומאן

(„חיל-האוויר-המלכותי הולנד במקורות אספקה“.)

כתבה מאת ה.א.ר. פיליבי, שנשלחה ממנמה שבבחריין (המשמשת כמרכז-כתבי-העתונות הקרוב ביותר אל „זירת-המבצעים“ של עומאן) ב-5 או ב-6 באבגוסט, מספרת בין השאר: —

השלב השלישי בפעולות חיל-האוויר-המלכותי נגד האימאם של עומאן התחיל בשבוע שעבר (הכתבה נשלחה ביום ב' או ג' לשבוע) לאחר שבשלב הראשון נזרקו עלושים, ואילו בשני נערכו „הפגנות מזוינות“ נגד מצודות המורדים. עיקרו של שלב חדש זה — לחץ כלכלי, באמצעות נסיונות לבלום כל תנועת רכב באזור המרידה. טייסי ח.א.מ. נצטוו לדכא בירי את תובלת-המנוע בדרכים ובשבילים שבאזור בו מתחזק עתה טאליב, אחיו הצעיר של האימאם. את הרכב מומר להם להשמיד רק לאחר ש„התקפות-דמה“ מצדם כבר אילצו את הנוסעים בו לנטוש. ביומו הראשון של השלב החדש טען ח.א.מ. כי הושמדו 6 כלי-רכב; אולם עד-כמה עשוי הדבר לפגוע בכלכלה הפרימיטיבית — מוטל בספק. הרושם הוא כי טאליב והנוהים אחריו כבר נמנעים מתנועה לאור היום, בלילתי 55 דקות בטיסה, בגבהים המשתנים מ-250 מטר ועד ל-500 מטר, מעל לאזור המוחזק בידי תומכיו של האימאם. הדבר דמה לטיסת-מדידות בחבל ארץ עזוב וגשכת. הסימן היחיד לתנועה היה איש אחד, לבוש „גאלאביה“ לבנה, אשר הילך לאורך הדרך שבין ברכת-אל-מוח לאיזכי. שום בהמות מכל סוג שהוא לא נראו; וכלי-הרכב היחיד שנראה-לעין היה טרקטור-גורר נטוש, שחסם את הדרך איזכי-מוחי — כנראה, קרבנה של אחת מה„הבזקות“ של ח.א.מ.. עלי להודות, אמנם, כי היה זה בשעות אחצה, בהן נמנעים הערבים מלנהוג כדרכם של כלבים-שוטים ושל אנגלים; אולם סיור נוסף, באותו יום עצמו, לא הבחין אף הוא אלא ב-4 אנשים ושני חמורים. האזור אותו הקיף הסיור היום ההוא השתרע בין טייפאס שבמערב לבין תנוף שבצפון, איזכי במזרח ופידק* בדרום. אורכו היה כ-80 ק"מ ורוחבו כ-35 ק"מ — בערך 2500 קמ"ר בסך-הכל. תחום זה ציין את גבולות שליטתו הממשית של טאליב,

* ברור כי כאן לא דייק הכתב פורתא, וכי תחום-הדרום של אזור המרידה נמצא לא בפידק אלא דרומית יותר, אולי ליד עיז.

אך אין פירושו של דבר כי שליטתו של השולטן ממשית בכל אשר מחוץ לתחום זה. איזורים גדולים טרם קבעו זיקתם.

הטיסה משרג'ה (שברצועה החופית, "עומאן של אמנה" שבחסות בריטית מפורשת) נתחלקה לשלוש כברות-דרך נפרדות. במשך חצי-השעה הראשונה של טיסה מן החוף לא נראה — פרט למעגל נאות-בוריימי — דבר אלא מדבר חסר תנאים טופוגרפיים, אשר פה ושם מסתמן בו מעטה קלוש ביותר של שיחי-שימון. אחר כך, בפתאומיות מפתיעה, התרומם מתוך הציה הרכס המבוחר של ג'בל חפית, המשלח מתוכו חזרה, צפון מערבה, שלוחת "חוט-שדרה" ארוכה ונמוכה, המשתפעת-ויורדת אל תוך נאות-המדבר של בוריימי.

מראה ג'בל-חפית* ציין את תחילתו של חבל הררי, אשר בהתמדה הלך-והפך למפותל, מבוחר ורבי-רושם יותר-ויותר, ככל שהרחקנו טוס דרום-מזרחה.

הכפרים היו שקטים, קטנים ופזורים-מאוד, עד אשר הגענו אל "אשכול" של נאות המדבר סביב איברי, המשמשת עתה מעון-מפקדה ל"רגימנט-עומאן" של השלטון, אשר טאליב אילצו בראשית המרידה לסגת מניזוה. ידיעות שטרם אושרו רשמית אומרות כי פלגות-חלוץ של "סיירי עומאן-של-אמנה" נמצאות אף הן באיברי.

בכברת-הטיסה השלישית, לאחר שהרחקנו 65 ק"מ בכיוון דרום-מזרחה מאיברי, עברנו על פני הכפר טייפאס. ישוב זה נמצא על סף השטח בו מחזיקים עתה נאמני האימאם — שטח החצוי בקוים מצטלבים של ואדיות, שרובם יבשים בעונה זו והם משובצים בתוך מבוך מסחרר של גבעות משוננות.

מטייפאס ואילך האזור מיושב בצפיפות-יחסית, בכפרים גדולים וקטנים הערוכים בשורות לאורך ערוצי הנחלים. הם משובצים בין חורשות דקלים השסועות פה ושם על ידי שדות ירקות ותבואה. הבנינים מגובבים זה על גבי זה, ואופיו הסורר של האזור מתגלה ע"י מצודות ונקודות-בצורות הרבות שבו.

על מרבית הכפרים הגדולים חולשות מצודות איתנות; ובחורשות הדקלים, וברצועות-קרקע מעובדות אחרות, פזורים מגדלים. לאחר חמשה ימי הפגנות-מזוינות מראים מבנים אלה נזק שהנן מועט עד-כדי-להפתיע. המצודה העגולה המפורסמת של ניזוה נראתה, מגובה של 500 מטרים, כאילו כמעט ולא נגרם לה נזק כל-שהוא. "עליך לזכור" — אמר קצין ת.א.מ. — "כי רקיטות מיעדות לכך כי תנקובנה אינציים מועטים של לוחות-שריון — ולא קירות-לבנים ארבעה מטרים עובים". מבלי-מישים תמה הנך — אם כך הוא הדבר — האם היה בכלל כדאי להשתמש ברקיטות. טאליב יתכן ויתכן כי מתייחס עתה בחזקתן של מצודותיו.

(*) הכפר חפית, מזרחית לג'בל, נמצא על הדרך בוריימי-איברי, בשליש הדרך מבוריימי.

דגלי התגרות

תנוף — הבנויה במקום בו פורץ לעצמו גיא צר וקודר מעבר, דרך מתלול-הרמות, אל תוך בקעת-הואדי הרחבה — הריהי בירתו של סולימאן בן-חיימאר, בעל-בריתו החזק ביותר של טאליב, והיא מאורה מתאימה לראש-שבט הררי בעל הרגלים ואורח-התנהגות שאין לחזותם-מראש. מצודתו המשולשת המוצקה מראה סימנים ניכרים של נזק שנגרם לה: — שכן חלק מן החומה התמוטט תחת ההפגזה. דגלים אדומים (סמל שלטונו של השולטן) נראו מתנופפים באיזכר, ובכפר אחד שבאזור טייפאס; אך מלבד אלה לא היו סימנים נוספים לכך שאחיותו של טאליב באזור נחלשת. דגלים לבנים (של האימאם) התנוססו, כאותה קריאת-תגר, מעל לג'ביר, באחלה, תנוף, ניזוה, בירת-אל-מוז. טרם נתאפשר לנו לעמוד על כך מהי משמעותו למעשה של אותו דגל אדום שבאיזכר. הוא הופיע יומים לאחר התקפת ת.א.מ. על מצודת איזכר; אך מחסום-דרכים, שהוקם ע"י מצדדיו של טאליב, עד הדרך צפונה, אל מוטי — כפר שנשאר נאמן לשולטן — עדיין ניצב על מכונו. העובדה כי המחסום סולק מעלה את ההשערה, כי הדגל האדום אינו מביע שינוי סופי, שאין-לחזור-ממנו, בזיקת-הנאמנות של איזכר.

בפני השלטונות הבריטיים ניצבת הברירה, המוכרת-היטב, בה נתקלים אלה המנסים לדכא את האויב מבלי לגרום לשפיכות-דמים. חומרתם של האמצעים הננקטים גוברת-והולכת בהדרגה — והיא אף תוסיף להחמיר, אלא אם טאליב יתמוטט לפתע. כך תולה לעצמה בריטניה מאחריה, במידה גוברת והולכת, את קופת-השרצים של מי שמנהל מלחמה — מבלי שתשתמש באותם אמצעים העשויים להביאה לידי סיום מהיר. הרי שזהו אחד מהסימנים הרבים המעידים על כך שממשלת בריטניה החליטה על פתיחת הפעולה מבלי שתעריך במידת-דקדוק מספקת את טיב ההתנגדות הצפויה — או את הדרך הטובה ביותר בשביל להתגבר עליה.

האיסטרטיות לשמח-החסות-של-ערן

סיומו של פרק

מברק-עתונות מה-11 באוגוסט מבחריין אמר:

המבצר הראשי שבבירת המורדים ניזוה נכנע לפתע היום. לפני כן כבשו גייסות דרום-ערביים בפיקוד בריטי, שנסתייעו במטוסי קרב סילוניים ובמפציצי בוכנה — כשעל הכל מנצח הבריגדיר רוברטסון, שעבר ימים מספר לפני כן מבחריין לעומאן — את המוצב-הקדמי שבפידק ופילסו לעצמם דרך אל תוך נאות-ניזוה במסע-התקפה שנתמשך על פני שעות הבוקר כולן. לכשהגיע חוד-החנית של חיל ערבי-בריטי מנומר זה אל ניזוה, הורידו המורדים שבמצודת החמר הגדולה שבמרכז נוה-המדבר, את דגלו הלבן של האימאם והעלו נס אדום של השולטן. האימאם עצמו לא נמצא בניזוה. לשקיעת החמה כבר נמצאה מחציתה הדרומית של ניזוה בהחזקה איתנה של גייסות השולטן ופטרולים החלו מגששים בחורשות הדקלים של מחציתה הצפונית. אך את מחציתה זו היה עוד צורך לבער, וכן החזיקו עדיין מורדים מעמד במערות שמסביב לפירק.

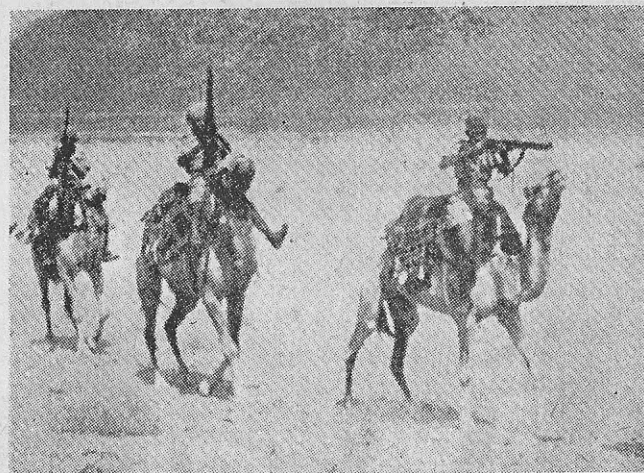
עם אור-ראשון נעה השדרה, ברכב, מתוך קירשי כשהיא ערוכה לקראת הסתערות במלוא ההיקף — כשכלי-רכבה חוצים בשטח מבלי להזקק לשבילים, מחשש מוקשים. היא נתמכה על ידי סיוע בריטי מתוך רגימנט-ההוסארים 15/19 (מכוניות שריון — שמא הגיעו בדרך היבשה? — מאזור עדי?), וכן מתוך גדוד מה-רגימנט הקאמרוני (אלה האחרונים — לא ברור האם השתתפו בלחימה או רק נעו מאחורי השדרה, כעתודה). סיוע-אוויר ניתן על ידי מטוסי „ונום“ ומפציצי „שאקלטון“. על פירק (עליה פיקד אז טאליב, אחיו של האימאם) החולשת על המעבר אל תוך משכנה ההררי של ניזוה, נזרקו עלוני אזהרה-אחרונה מחצית שעה לפני ההתקפה. מוסרים כי טאליב, עם רבים מנאמניו, נס אל ההרים שמסביבה. השדרה התקדמה תוך ענני אבק, ונכנסה לתוך פירק, והמשיכה בהתקדמות חפוזה על פני 8-10 ק"מ שנותרו עד ניזוה.

מטוסי קרב סילוניים ומפציצים „ריככו“ את הנקודות בהן חשדו שעלולות הן להתגלות כ-„מקור צרות“ — מערות, חורשות, נאות-מדבר ומצודות. גייסות-קרקע „זינקו“ אח-כ לתפוס אזורים אלה. אם עדיין נתגלתה התנגדות איבת, היו בקרי-קרקע של חיל-האוויר-המלכותי, שנמצאו במקום, מנחים את המטוסים בביצוע מהלומות נוספות.

הרגע אשר צריך היה לבוא כהתגלות הפסגה הטקטית במלחמת מדבר זו — בושר כבדרדאגב על ידי דובר ת.א.מ. אשר אמר כי טייס מסר לפני רגע שנתחלפו דגלים על החומה המשוונת של ניזוה.

לעת עתה אין ידיעות מן הקצה האחד של ה"חזית", מקום בו מחזיקים המורדים במחסום דרכים מזרחית לאיזכ. כל זמן שטרם נפרץ מחסום דרכים זה אין ל"רגימנט מוסקט" של השולטן אפשרות להתקדם מצדו אל תוך אזורי המדבר (נראה, כי בשידוד ארגונם של כוחות השולטן נתחלקו הם לפני זמן-מה ל"רגימנט עומאן", שהחזיק בפנים הארץ — ואשר הוא שנדחק בראשית המרד ע"י טאליב מניזוה, בעוזבו בידי הלז כ־40 שבויים — ול"רגימנט מוסקט", שנמצא ברצועת החוף של השולטנות).

נראים הדברים כי עם כיבושה של ניזוה, תם לפחות שלב חשוב בהיאבקות הממושכת והמשונה על פנים ארץ עומאן.

פטרול מיחידת רוכבי הגמלים של "איסטרטיות עדן"

בידיעות האחרונות מ"זירת עומאן", מאמצע אבגוסט — מסופר הן על כך שניזוה נכבשה כולה ע"י כוחות השולטן והן על התחברות בין קבוצת הכוחות הדרומית (זו שפעלה בפקוד בריטי, מעבר איברי ועדם, כלפי ניזוה ואיזכ) לבין גייסות השולטן הבאים מהצפון ("רגימנט מוסקט" הנ"ל, וכנראה גם לוחמי שבטים מאזור החוף המוסקטי, העוינים לבני פנים עומאן). עובדה אחרונה זו מעידה על כך כי נתפס גם אזור איזכ, אשר הפריד בין שני כוחות אלה ומנע בעד הקמת מגע ביניהם. רק על המצודה שבעיירה ג'ברין (ממערב לניזוה) התנופף עדיין דגלו הלבן של האימאם. בינתיים נודע גם כי תנוף, בירתו של סולימאן אבן אחימאר, היחיד מבין ראשי השבטים החשובים שנצטרף אל המרד, נכנעה ללא קרב בפני הגייסות הבריטיים השולטניים; וכי מצודת חנוף פוצצה כליל ע"י חיילי הנדסה בריטיים, לבקשת השולטן — מעשה עונשין ראשון מסוג זה. סולימאן עצמו, בדומה לאימאם ולאחיו, מסתתר כנראה בהרים „עד יעבור זעם". לבסוף פוצצה גם מצודת איזכ. כבר הוחל בהוצאתם מעומאן של הכוחות הבריטיים (אשר בינתיים התברר כי היו בהם גם יחידות מרגימנט שרופשייר הרגלי), פרט ליחידת סיור הנשארת שם.

מכונית שריון למול מצודה אופינית בגבול עדן

גייסות מקומיים – יתדות שליטה בריטיים

שלושה „צבאות-עזר“ זעוריים משמשים את מערך הכוחות הבריטי לחופי ים סוף, האוקיינוס ההודי והמפרץ הפרסי.

„סיירי ארץ-סומלי“ פועלים, כמוגדר ע"י שמם, בשטח הסמוך ל„קרן המזרח“ של אפריקה – אותו שטח עצמו בו מרידתם של שבטי-סומלי הנוודים, עם ה„מולה-המטורף“ בראשם, גרמה בשעתו (1920) צרות ודאגות לא-מעטות לבריטים ואף הצריכה הפעלת מטוסיו של חיל-האוויר-המלכותי. גם כיום נועדו פלגות לא-גדולות אלו מילידי-הארץ, בהדרכתם ובפיקודם (בדומה לשאר „צבאות-עזר“ אלה) של סמלים וקצינים בריטיים, לפעול בתפקידים משטריים-ז'נדרמריים, הקודמים להפעלת מטוסי חיל האוויר, או המונעים בעד ההכרח להפעילם – ומשאין מנוס מכך, משמשים הם את הכוח האווירי כרגליו-על-הקרקע, כדי-ועל-הקרקע וכענייני-צפיית-הקרקע שלו.

„סיירי נסיכויות-האמנה-של-חוף-עומאן“ (אלה שנודעו קודם כ„אסטרט-יות נסיכויות-האמנה-של-חוף-עומאן“) הוקמו בשעתם לתפקידי „בטחון פנימי“ באותה רצועה מדברית-מובקתה, אך זרועת נאות-מדבר, המשתרעת מדרום למפרץ הפרסי – והמהווה, מבחינה גיאוגרפית, את פאת-הצפון לחצי-האי של עומאן. יריביהם העיקריים צריכים היו, תחילה, להיות „סוחרי עבדים, מברחי פנינים ומגנבי רובים“, כהגדרת עתון-צבא בריטי. מספיק אולי לציין, כי שמו המסורתי של חוף זה היה „חוף השודדים“... אכן, בזכות האמנות הכרותות בין השיכים השונים המחזיקים בשררה באזורי חוף זה לבין בריטניה, נקרא עתה החוף „עומאן-של-אמנה“. אלא שאופים של ה„סיירים“ שונה לא במעט משהחריפו הסכנות מבחון. שהחלו מאיימות על אזור שומם-למחצה זה, מאז נתעוררו תקוות-חדשות לגילוי מקורות נפט בני-ממש בסביבת נוה המדבר בוריימי. בכדי לתת לשיכים המקומיים את הכוח לעמוד בפני שאיפותיה של ערב הסעודית להשתלט על מקורות-נפט-בכוח אלה, הגדילה בריטניה את מספר הקצינים והסמלים הבריטיים (בתוספת מדריכים גם מקרב ה„לגיון“ הירדני) הפועלים בקרב חיל זה, הגבירה את עצמתו וארגנה אותו כ„אסטרטיות לעומן-של-אמנה“ (**). גייסות אלה – הם שהכריעו (לפחות – אותה-השעה) את הכף, בהיאבקות על בוריימי נגד הסעודיים לפני קרוב לשנתיים; כאמור, לטובת השיכים המקומיים – אך גם לטובת בריטניה, כמובן.

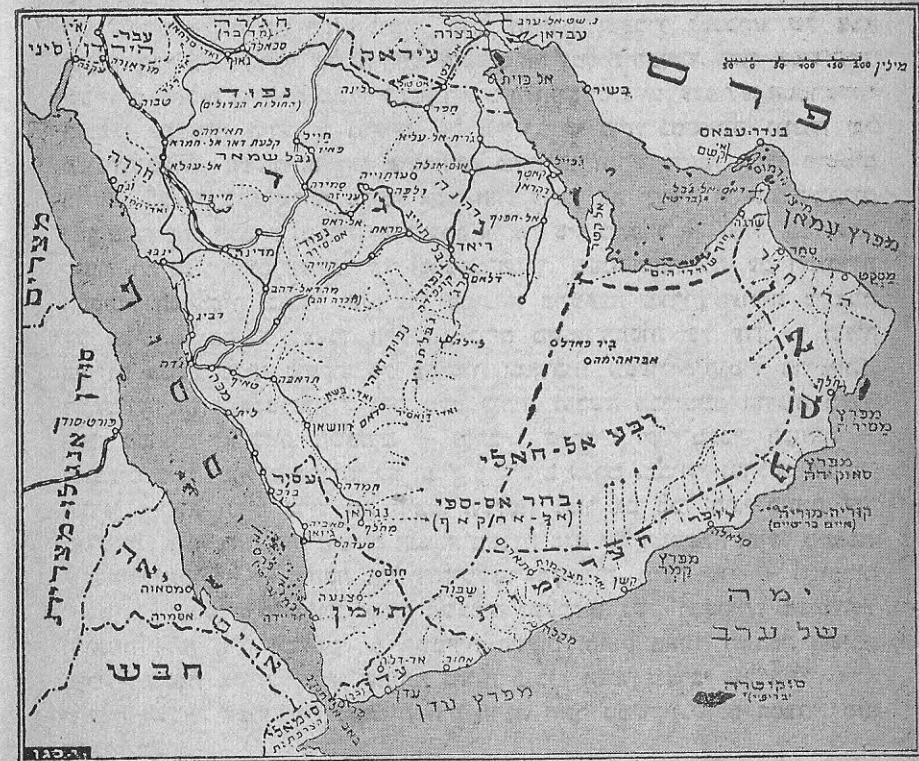
(*) עליהם ראה – תמונות וטקסט – ב„מערכות“ צ"ג, עמ' 86.
(**) "TRUCIAL OMAN LEVIES"

ה„אסטרטיות לשטח-החסות של עדן“ עמדו בעבר בזיקה ישירה לחיל-האוויר-המלכותי – וקציניהן באו מ„צבא היבשה הפרטי“ של חיל-האוויר, הוא „רגימנט חיל-האוויר-המלכותי“. בזמן האחרון הועברו לסמכותו של צבא היבשה הבריטי – וקציניהן של זה החלו תופסים את עמדות הפיקוד, בעוד שמש"קים קשישים וסמלים בריטיים נכנסו לתפקידים מנהלתיים וטכניים. עצמת ה„אסטרטיות“ בזמנים כתיקונם היתה 3 גדודים של חיל-רגלים מוסע-במשאיות וגונדה של מכוניות-שריון. תפקידיהם היו שיגרתיים פחות-איריות: רדיפה אחרי פושטים בדויים, הכנעת בעל-שררה מקומי אשר החל עושק את שכניו או את העוברים ושבים בשטחו, הדברת „מצודה“ של שבט או של שיך מתמרד או „פוזל“ אל מעבר לגבול התימני, תחום-שלטונו של האימאם-המלך. בשנה האחרונה, עם התגברות התסיסה הפוליטית בגבול תימן-עדן כתוצאה מהשפעה מצרית-סעודית מוגברת על האימאם, התובע לעצמו חלקים ניכרים משטח-החסות של עדן – החלה פעילות כמעט בלתי פוסקת של פשיטות ומארבים (ופעולות-תגמול בריטיות), המעמידה את ה„אסטרטיות“, ואת מעט כוחות היבשה הבריטיים החונים בעדן, בפני מבחנים לא-קלים. השטחים – נרחבים, שוממים וקשי-מעבר. הכוחות – מוגבלים מאוד, בחלקם הבריטי לא תמיד מרגישים עצמם „בבית“, ובחלקם הערבי העדני – לא תמיד ברור מה טיבם. השלטון נעזר גם בכל מיני כוחות עזר מקומיים: מצד אחד, כוח-נוטרים הנמצא בשרות מלא של הממשלה ופועל מטעמה, שתפקידו העיקרי – החזקה במצודות-משמר מקומיות. ומצד שני – „שומרים שבטיים“. המתגייסים מקרב אנשי השבטים ומקבלים נשק ומשכורת מצומצמת, ודואגים (לפי מדת יכולתם...) לשמירת השלום והחוק באזור השבטי. השיטה מזכירה בכמה מקויה את זו שהיתה נהוגה בגבול הצפון-מערבי של הודו; אלא שהכוח הצבאי שעמד שם מאחריה היה הרבה יותר ממשי ו„שולט במצב“, מזה המצוי בעדן.

אשר לשולטניות של עומאן – הרי בזו אין בדרך כלל חונים כוחות בריטיים מפורשים, אך השולטן טיפח לעצמו בזמן האחרון גייסות. בהדרכת קצינים בריטיים המשרתים מטעמו, לתפקידי פעולה מזוינת במקרים של אי-סדרים ומרידות בפנים הארץ.

כאן בא ציון האופיני למדי לאופן-כתיבה בריטי בזמן האחרון על מבצעים במדבר:

„גייסות בני הארץ בפיקוד קצינים בריטיים, ושנתמכו על ידי יחידות רגליות, ג'יפים, ומכוניות-שריון בריטיות, השתמשו בטקטיקה המדברית ממערכות צפון אפריקה, המושתתת על תיאום בין כוחות האוויר וכוחות הקרקע – ואשר כחלוק שלה שימש רומל במלחמת העולם השנייה...“
אכן, נוהגים העתונאים הבריטיים לשכוח מה רבה היתה תרומתם, בשעתם, של מפקדים בריטיים לטיפוחה של טקטיקה-מדברית זו...

הקו האלכסוני השבור, החוצה במפה זו את חצי-האי ערב, מחצי-האי אל-קטר שבצפון מזרח אל גבולות עדן שבדרום-מערב מסמן את השטח שהיה מקובל כתחום של השפעה בריטית ישירה. אך עתה—נראה שאין עוד טוענים זאת לגבי השטח שבין התחום האמור לבין גבול עומאן. השטחים שמדרום-מזרח לתחום זה — מיעוטם מושבות בריטיות (העיקרית — עדנה מושבה) או שטחי-חסות (החשובים שבהם — עדן-שטח-החסות, וכן חלקי חצרמות) ומהם עומדים עם בריטניה ביחסי אמנה בלבד, והנם עצמאיים להלכה, כגון ארץ עומאן (השולטנות של מסקט).

כן יש לשים לב לאיים הפזורים סביב דרום ערב, ורבים מהם נתונים לשלטון ישיר או אמצעי של בריטניה (החשובים מבחינה איסטרטגית: האי פרים, בתוך מיצר באבאל-מנדב, וסוקוטרה). בין איים אלה יש אחדים הנמצאים מול חופים שאינם נתונים לשלטון בריטי, כגון איי פמראן, שמול חוף תימן.

חשיבות מיוחדת נודעת לאיי בהריין שבלשונ-הים של המפרץ הפרסי, (בין חצי-האי אל-קטר ודהראן). הנתונים לאמנה בריטית, ובהם זכויות נפט גם לאמריקאים.

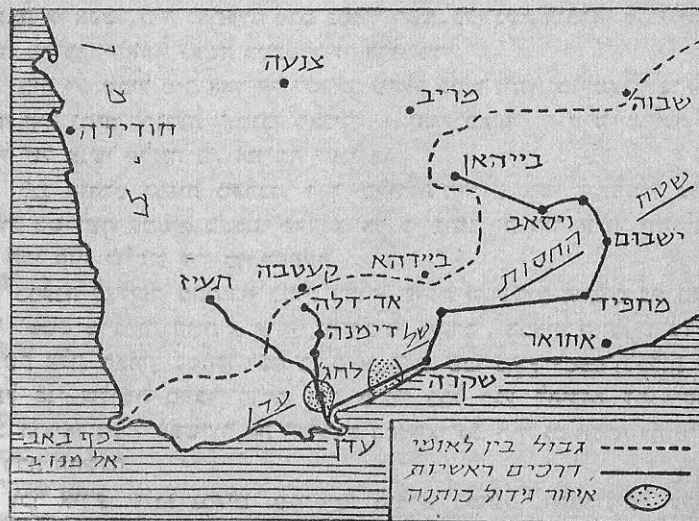
חילוצ נוסרים ממצודה

מאת קפיטן מ. סוואר

ה"קמרונים" יצאו לדרך, עם הגמלים, בעברם על פני שטח עוין בעדן, כדי לחלץ את יחידת "נוטרי-הממשלה" מתוך מצודה מרוחקת. וטוב היה כי בחרו באותו נתיב בו בחרו.

זהו סיפור המעשה של פעולת חילוץ שנעשתה בתנאים המזכירים את ימי קיפלינג ואת הגבול הצפון-מערבי של הודו.

מקום המאורע היה קצהו הדרומי של חצי-האי ערב. במצודתם שבלוארק, בשטחה של אמירות ד'לה, היו נצורים 15 נוטרי ממשלה, שתפקידם הוא להחזיק במוצבי-החוף שבשטח-החסות של עדן. לעזרתם צעדו אנשי גדוד ה"קאמרונים" של המלכה (גדוד מרמת-סקוטלנד) יחד עם שתי "טייסות", מכנף מס' 3, של ה"אסטר-טיות לשטח-החסות של עדן", בפיקודם של קציני חיל-האוויר-המלכותי (מאז המעשה המתואר כאן, נודע כי הפיקוד על "האסטרטיות" מועבר לידי חיל-הצבא) — ועם כך משתנה גם כינויי היחידות:—"פלוגות" תחת "טייסות", ו"גדוד" במקום "כנף").

אזור הגבול שבין תימן ושטח-החסות של עדן

נוטרייהממשלה הותקפו ע"י בני־שבטים מתמרדים, שמספרם נאמד ב־250. בערבו של היום השני להתקפה הודיעו המתגוננים באלחוט, שהנם עדיין מכותרים, ואם כי רוחם איתנה, הרי המזון והמים הולכים וחסרים. סיור אוירי אישר את מציאותם של בני־שבטים מתמרדים במספר רב, בגבעות מסביב למצודה.

אחר־כך הגיעו ידיעות, ששומרים־שבטיים של אותו אזור הנאמנים לשלטון נשטפו ע"י המורדים, אשר הציתו את מצודתם של שומרים אלה, שנמצאה מן העבר האחר לכפר. הוחלט אזי לפנות את נוטרייהממשלה ממצודת לזארק, שכן ההחזקה במוצב זה באותם כוחות שהיו מצויים אותה שעה במקום (לאחר שנעלמו השומרים־השבטיים) היתה עלולה לעלות ביוקר.

באותה עת חנתה ליד ד'לה, כ־13 ק"מ צפונה מלזארק, פלוגה א' לרגימנט ה"קמרונים", בפיקודו של מיור דונלד קאלנדר, כשאתה גם כיתת מק"בים "ויקס" אחת וכיתת מרגמות אחת, מהפלוגה־המסייעת. המחנה שכן על גבשושית, במרכזה של "קערה" של קרקע הראויה רק בדוחק לעיבוד, המוקפת רכסי הרים בעלי "גב דמוי־תער".

בקרבת מקום, ועל תואי־קרקע דומה, שכן מחנה הכנף מס' 3, מה"אסטרטיות לשטח־החסות בעדן", בפיקודו של מפקד־כנף מלקולם מיהאנס מחיל־האוויר־המלכותי — שהוא אשר פיקד על המבצע.

אף כי היה ידוע, כי הדו"חות על כוחו של האויב היו לעתים קרובות מוגזמים, בכל זאת אי אפשר היה להתעלם מהם במנוד־ראש. כלי־נשק הוברחו לגבולות שטח־החסות מתימן, והאזור נעשה כמעט כולו אחוז־מרי.

היה רק שביל טוב אחד אל לזארק, שחלק ממנו ניתן גם למעבר בכלי רכב; אך זה היה נתיב־התנועה ה"מובן מאליו" — והרי באזור זה קרה שנלכד במארב פטרול של אנשי פלוגה ב', זמן־מה לפני כן.

לכן הוחלט לפנות מערבה, דרך שלוחות־ההרים אשר התפשטו מן הרכס העיקרי בשלושה קמטים משונני־סלעים. אף כי נתיב זה היה ארוך יותר ב־3—4 ק"מ, הרי קיוו להשיג ע"י כך הפתעה.

כמענה לצליפה מתמידה מטוח רחוק, שהנה השעשוע החביב על המורדים, נועדו לשמש מרגמות בנות 3 אינץ' ומק"בים "ויקס". הבעיה היתה, כיצד לשאת כלי־נשק אלה. הצורך במסע־גישה בן כ־16 ק"מ, שבו נחוץ לטפס־ולעלות לכ־300 מ', על פני שלושה מעברי־הרים, תוך סיכוי בכל רגע להיכנס למגע־קרב עם האויב, הוציאו מכלל אפשרות את השימוש במנשא־יגב. היה גם הכרח לחזור לבסיס לפני רדת החשכה.

וכך אירע, ש־18 גמלים "מגויסים" הופיעו במחנה ה"קמרונים". עד מהרה חישב וקבע הסמל־האפסנאי הפלוגתי את המטען לחבילות בנות 110—120 ק"ג לכל בהמה. הרס"פ, ארתור סמית, נתן מבט בגמלים ואמר: "הם מתנהגים ממש

כמו ילד: קמים כאשר הנך רוצה להעמיס עליהם, ומתישבים — כשאתה רוצה שיזוזו".

בשעה 3 לפנות בוקר התעורר המחנה לחיים. הראשונה שזזה לעבר קו־המוצא של המסע היתה תובלת־הגמלים, עליה ניצחה פלגה מאנשי הפלוגה המסייעת, שצורפה אל פלוגה א'. רוטנים ומראים אותות של אי־רצון לאשכמה כה מוקדמת, צעדו גמלי ה"קמרונים" אל תוך החשכה.

שעה שנערך הגוף־העיקרי של השדרה לחצית המעבר הראשון, עלה כבר השחר. הפער בין ההרים נראה כמבשר־סכנה; כי יהיו אשר יהיו הדברים המצפים מעברו השני — ודאי לא יהיו בגדר נוה־מרגוע.

משהתחזק האור, נראו דמויות־אדם על ראשי הגבעות הסמוכות. היו אלה אנשי ה"אסטרטיות" מכנף 3, שהקימו מזקפים על הגבעות. בעבור השדרה הראשית מבקעה לבקעה, העפילו לוחמים גידיים וקלי־רגל אלה, הנועלים נעלי התעמלות, על צדי ההרים המסולעים, כדי לצפות שמא יתגלה האויב.

בחלקות קרקע־נמוכה מעובדות רחבות־יותר, היו ה"קמרונים" נעים במבנה פתוח, מוכנים להשיב מלחמה ברגע שיתגרו בהם מלחמה; אך שום דבר לא הפסיק את המסע. מתוך הבתים החשופים והמעטים היו רק נשים מופיעות, רעולות ועטופות שחורים כמנהגן. תכופות נעלם השביל, והאנשים והגמלים נאלצו לפלס את דרכם בין גושי־סלע ענקיים — והכל רק על מנת שמספר דקות לאחר־מכן יעמדו בפני מתלול, שבו יהיה מסתמן עוד מעבר הרחוק מלעודדך להכנס לתוכו.

אנשי פלוגת הסיוע למדו במהרה כי יש להניח לגמלים ללכת בדרכם הם, בזמן חצית שטחים סלעיים. חיות פקחות אלה היו מסרבות להסתכן ולהחליק על הסלע הפריך עם מטענן הכבד, אלא היו נעות בהשכל מספר צעדים שמאלה או ימינה, כשהן מחשבות בזהירות כל צעד.

מסע־ההתקדמות נמשך בהתמדה, אך בזהירות. טרם יעלה הגוף־העיקרי של השדרה אל פסגתו של מעבר, היה משמר־קדמי נע כ־400 מטר לפניו, כשהוא מתפרס במבנה־טקטי (לרוב — מעין מניפה), בעוד אנשי האסטרטיות בודקים את מדרונות־הגבעות שמן הצדדים.

דבר זה השפיע להאט המסע, אך מפקד־הכנף מיהאנס לא רצה להסתכן; שכן בני־השבטים הנם מומחים במלאכת המסתור.

לשעה 10 החל להיות מורגש חומה של השמש, ולאנשים ניתנה רשות לשתות. משמעת־מים היתה הכרחית, כי איש לא יכול לומר מראש מה עלול עוד לקרות.

משעה 11 לפה"צ היה כבר היעד בטוח־הראיה: גבעה נמוכה ושרועה המנציצת נצת בשרב. על ראשה נערמו בתי־אבן אפורים, ולימינם נראתה המצודה.

הכל נראה שקט, אם כי נמסר על שתי יריות בודדות מטוח רחוק, שנורו על השדרה. אנשי ה"אסטרטיות" תפסו עמדות להגנה־תיקפית, בכדי לחפות על ה"זנב המנהלתי" של השדרה — על הגמלים; המקלעים והמרגמות נפרקו, הורכבו והוצבו.

פלגת נוטרי הממשלה, אשר באה עם הכוח-המחליץ מד'לה, נשלחה עתה קדימה תחת חיפוי, כדי ליצור מגע עם הנוטרים הנצורים במצודה, וכן הוכנה תכנית לתפיסת הבנינים הסמוכים למשך זמן הפינוי. שתי מחלקות מפלוגה א' נועדו לתפוס את הרכס, והשלישית — לעבור דרכם ולגבש את ההחזקה בו.

האווירה היתה מתוחה. היניחו המורדים לכוח-החילוץ להתקרב באין מפריע? אמנם לא נראו שום תוקפים זה 24 שעות, אך אפשר שהנם מסתתרים. אחרי חצי שעה אפשר היה לראות שני נוטרים חומקים ועוברים במורד הגבעה אל כיוון פלוגה א'. הם הביאו ידיעה, כי הנצורים מוכנים ליציאה וצידום מוטען על גמלים.

בכל זאת לא הונה מקום להסתכנות בשל מקרים בלתי צפויים, וההסתערות נתבצעה כפי המתוכנן — אך מבלי שנורה אף כדור.

הנוטרים שבמצודה, אשר החזיקו מעמד שלושה ימים, חיבקו את חבריהם, לחצו את ידי הבחורים הסקוטיים והצביעו על חומות המצודה, השרושות ונקובות בכדורים. אך לא היתה זו עת לשמחות: כבר היתה שעת הצהרים וצפויה היתה לכוח האפשרות שיצטרך לפלס בקרב את דרכו חזרה, על פני קילומטרים של שטחי ארץ אוכלת-הולכיה.

מפקד הפלוגה פונה במהירות את המוצב, ולאחר-מכן נסוג עם הנוטרים אל הבסיס-המוצק שלו, כשהוא מחופה על ידי בני ה"אסטרטיות" וכלי-הנשק המסייעים. הוחלט לשוב לד'לה באותה דרך עצמה; ועל כן הומצרו הגמלים, שעדיין היה להם הדבר למורת-רוח, להתיצב שוב על רגליהם.

זעה מלוחה נזלה על פני כולם וצרבה את העינים. עיטים ונצים ריחפו ללא הפסק, מצפים בכל עת למותה של אחת הבהמות משרדת המסע. ה"קמרונים" המשיכו זרכם ברוח-נכונה, אף כי נשאו עליהם, לא רק 100 תחמיש לכל רובה, אלא גם פצצות מרגמה וסרטי-מקלעים, המכילים 250 תחמיש.

השדרה, אשר גדלה עם הצטרפותם של נוטרי-הממשלה ושיירת גמליהם, השתרעה עתה על פני קרוב לק"מ. כשעה אחה"צ עצרה המחלקה הקדמית בפסגתו של מעבר הררי, בהמתינה לאות מאנשי המזקפים כי יכולה היא להתקדם. כ-800 מטר צפונה משם, התרומם כמאיים מתלול בן כ-600 מטר. משהתקרבו ראשוני הגמלים למטחור-ראיה, כוונו יריות בודדות מתנאי הקרקע הנ"ל אל זנבה של שיירת המשא.

אפשר היה לראות בקתות-מגורים, והחיילים מתוך שתי מחלקות שונות ראו כמה מבני-השבטים נעים בצוקים המזדקרים מעליהם. שתי המחלקות, וכן אנשי ה"אסטרטיות", שהיו על צוק קרוב, השיבו מיד באש.

הצליפה היתה ארוכת-טווח והיה לה ערך מטריד בלבד. היה הכרחי שהכוח יוסיף לנוע בדרכו; תכליתו לא היתה בכך שיפנה לצדדים על מנת לבלוש אחר מרדנים בודדים.

אך היה לשדרה "קלף חזק" — ואותו הפעילה עתה: קצין קישור התקשר עם ה"תור הממתין" של מטוסי קרב, אשר עמד הכן מאז זריחת השמש; ותוך שניות מספר כבר נראו 4 מפציצי-קרב מסוג "ונום", מטייסת מס' 8, פורשים אחד-אחד ממבנה הקבוצה ועטים באלכסון, על מנת להתקיף בתותחיהם את מחבואי המורדים. פגזיהם חרשו את מורדות ההר התלולים, בהתפוצצם באש כתומה ובולטת על פני סלעי-הבזלת.

השדרה החלה שוב לנוע. תוך השלמה-עם-הגורל המכבדת עצמה, ומבלי שים לב לרעש הסילונים ולנפץ-האש, צעדו הגמלים בכבדות, אך ברגל בוטחת, עד למעבר-ההרים הבא. הקמרונים, עתה בק"מ 25 שלהם, צעדו וכוחם עוד עמם; אך בנעליהם ניכרו סימני הבלאי (בתנאים כאלה, אורך החיים הממוצע של זוג נעלים הוא חודש ימים בלבד).

כשהחלה השמש שוקעת היו אנשי "חיל-החילוץ" יורדים — כשרוביהם עדיין במצב היכון-לירי — אל השדות גרודי מחרשת-המסמר שמסביב לד'לה. לא נעדר מן הכוח איש, מאחר שלא נגרמו לו אבדות; ומשימת החילוץ הוגשמה. למחרת בודע כי 150 אנשי-שבטים ארבו לשדרה בגבעות שמעל לנתיב האחר — בו בחרה לא ללכת.

חיפוי אוירי ניתן ע"י חיל-האוויר-המלכותי במשך כל זמן הפעולה, ושני מטוסי "שקלטון" שימשו לתצפית וכמרכזיות-קשר מוטסות.

לאנשי צבא ולמנויי "מערכות"

החל מחדש אוגוסט ש"ז יוכלו אנשי צבא במדים ומנויי "מערכות" לרכוש ספרי ההוצאה בהנחה של 25% במקומות המצויינים מטה.

מנויי "מערכות" יצוידו בכרטיס מנוי שישלח אליהם באמצעות הדואר ושיזכה אותם בהנחה זו.

להלן רשימת מקומות המכירה:

תל-אביב : "מערכות" הפצה ראשית, רח' נחלת בנימין 57, טל. 29708.

בימ"ס "מסדה", רח' הרצל 2, טלפון 61088.

בימ"ס "מסדה", רח' בן-יהודה 17, טלפון 24651.

ג. טריואקס, רח' הרצל 18, טלפון 3746.

ירושלים : בימ"ס "מסדה", רח' בן-הלל 1, טלפון 5464.

חיפה : בימ"ס "מסדה", רח' הרצל 61, טלפון 4376.

ראשון-לציון : בימ"ס "מסדה".

הרצליה : בימ"ס "מסדה".

טבריה : בימ"ס "גזית" (א. אטינגר) בנין רסקו, טלפון 58.

רשימה נוספת של מקומות-מכירה תתפרסם בקרוב.